Wiljandi Teataja

Näituse nummer.

Ilmub Wiljandi Ajalehe Kirjastuse-Ühisuse kulul igal esmaspäewal ja neljapäewal.

Tellimise hind on:

Postiga	12 kuus	3 r. 50 k.,	postita	2 r. 80 k
»	6 »	1 » 80 »	»	1 » 45 »
»	3 »	90 »	»	75 »
»	1 »	30 »	»	25 »

Wäljamaale 5 rbl. 50 kop. aastas.

Adressi muutmine maksab 10 kop., endine adress ja selle nummer üles anda.

Kuulutuste petit-rea ruum maksab 5 kop., lehe eesotsas 15 kop.

Tellimiste wastuwõtjad saawad 7%, kuulutuste wastuwõtjad 20%.

Toimetus ja talitus on Wiljandis, Tartu uul № 9
Adress Wene keeles: гор. Феллинъ, Лифл. губ.

Üksik nummer maksab 8 kop.

Nr. 69. Pühapäewal, 5. septembril (18. septembril) 1910. **I. aastakäik.**

Masinateinseneri **Uno Pohrt'i** masinawabrik,
WILJANDIS.
Ehitatakse iseäranis: lokomobilisid, rehepeksumasinaid, müürikatlaid, aurumasinaid, saeweskeid, shindlesaagisid ja jahuweskeid.— Peale selle weel kõiksugused sõelasid, wiljakuiwatuse plekkisid ja furnuristisid.
Suur rauawalamise ja katalsepa töökoda.

J. Jung, **Muinasajateadus III.** Hind 1 rbl. 25 kop.
Dr. J. Luiga, **Närwinõrkus.** Hind 40 k.
J. Sitska, **Ühiselu wallast.** Hind 80 k.
August Buschi kirjastusel ilmunud **kooliraamatud.**
Waata kuulutuste-küljel!

Mõtted Wiljandi Põllumeeste Seltsi näituse puhul.

Sügise on meil näituste hooaeg. Üle laialise riigi peetakse sel ajal mitmesuguse eeskawaga näitusid ära. Ka meil weikeses Wiljandis on oma igaaastane põllu- ja käsitöö näitus jälle käimas. Tahtmatalt tõuseb aga nüüd küsimus keelele, kui ratsionalne see näitus on? Kui suurel mõõdul ta meie põllutöö oludega kokkukõlas seisab—see traditsioniline, igaaastane kohaliku Põllumeeste Seltsi näitus? Sammub ta meie põllutööstuse nõuetega käsi-käes ja kuhu poole? Peegeldab ta eneses meie põllutöö kulturi ja siis, kui suurel mõõdul ta selle edenemise peale mõjuda jõuab? —

Põllumeeste seltside näitustele annawad küll kõik põlluharijad rahwad ja nende walitsused wäga suure tähtsuse.

Nende ridade kirjutaja, kellel wõimalus on olnud mitmesugustel põllutöö näitustel niihästi sise- kui ka wäljamaal wiibida ja kaaja töötada, on alati otsusele jõudnud, et põllutöös n o o r e m a d, õppijad rahwad h u w i t a w a m a i d näitusid toime panewad kui wanemad rahwad, kes ka sellel põllul rohkem a l a l h o i d l i k u m a d ja ühekülgsemad on. Kuna Lääne-Europa põllutöö-näitused kitsamas piirkonnas ainult eriküsimusi puudutawad, wõtawad näituseks Wenemaa omad põllutööstuse laialt ja mitmekülgselt läbi ja ei puutu mitte üksinda põllutöö tehnikalisi küsimusi, waid juurdlewad ka juba keerulistema statistikalise põllu- majanduslise olukora kallal. — Selle wahe peale waatamata, mis looduslised ja ajaloolised tingimised Balti- ja Wenemaad wahel sünnitawad, peame siiski seda tõusangut tähelepanema, mis wiimasel ajal Wenemaa põllumajanduslises edus nähtawale tuleb ja mille käiku isegi Amerika põlluteadlased tundma õppima sõidawad.

Nõnda on paljud semstwod Lõuna ja Ida-Wenemaal, kui ka Moskwa kubermangu oma, juba üksikute waldade peale agronomid ametisse seadud, kes ka ise külades elawad ja nõnda Wene talumehele oma nõu ja jõuga alati käepärast on.

Sel teel on mitmed Wenemaa kubermangud isegi Italiast oma põllutöö instruktorite ja juhatuseandjate rohkuse, kui ka eeskujuliku majapidamise sisseseadete poolest ette jõudnud, ehk küll Italiat sellest küljest klassikaliste maade hulka arwata tuleb. Suurt rõhku panewad semstwod ja ka põllumeeste seltsid näituste peale. Iseäranis tõmbawad tänawu Omski ja Jekaterinoslawi põllutöö näitused eneste peale. Jekaterinoslawi näitus on maaparanduse katsete kui ka seemnete wäljapanekute poolest wäga mitmekülgne ja tähelepanemisewääriline. Kõnesid peawad seal paremad põlluteadlased, kes üle terwe riigi selleks ajaks sinna kokku koguwad.

Ka weiksematel Wene põllumeeste-seltside näitustel püütakse kõik rattad selleks käima panna, et näitus õ p e t l i k u k s muutuks, et näitusele tulijad näituselt midagi ligi wiia wõiks, mis neile nende elukutse seisukohalt kasuline on. Selleks püütakse tegelikkuse pinnale asuda, pannakse õpereisisid ligidalolewatesse taludesse toime, kus agronomid põllutöösse puutuwate küsimuste üle osawõtjatele asjalikka seletusi annawad jne.

Passiwiliste näituste toimepanemiste ajajärk on möödas, kuhu ainult jalutama ehk inimesi waatama mindi. Näitus peab meile nüüd abinõuks, tundelikuks abinõuks selle äramääramise juures olema, kui kaugele meie põllumajandus oma edenemise poolest jõudnud on ja kuhu poole meie — saatuse tõukel — tüürime. Ei suuda näitus seda mitte teha, siis ei täida ta oma otstarbet. Et aga näitused õpetlikkudeks saaksiwad, selleks on meil enne õ p e t a t u d põllumehi tarwis. Kuid senini, kui meil oma p õ l l u t ö ö k o o l i ei ole, ei wõi meie ka õpetatud põllumeestest juttu teha. Meie näitustele toodakse küll häid lehmi, kuid ühe toobi piima tõsist hinda, mis see ehk teine lehm annab, ei suudeta kuidagi üles arwata, kuna aga just see põllumajanduslise edu seisukohalt wahest kõige tähtsam oleks. Näitusel wõime ka suuri kapsapäid nähe, kuid neid faktorisi, peale tema sordi, mis selle taime suureks kaswamise peale mõjusiwad, meie ikkagi näituselt teada ei saa— seda aga oleks meil hädasti tarwis teada. Meie wähematelt näitustelt puuduwad „eeskujulikkude majapidam." wäljapanekud. Meie ei tea sedagi, missugune põllumajanduse süstem meil kõige kohasem on, missugused wiljasordid ja karilooma tõud meie oludes kõige kasutoowamad edendada oleks.

Meie teeme ikka weel katseid „hea õnne" peale. —

Paremal järjel on niihästi oma põllutöö hariduse kui ka selle hariduse tõstmise abinõude poolest meie naabrid — lätlased. Seal hakatakse teatawa s i h i poole püüdma, kogutakse suure hoolega arwuslikku-teateid rahwa majanduslise elu üle, püütakse põlluteaduslist haridust wäga mitmekülgselt edendada. Üheks niisuguseks põllutöö teaduste edendajaks teguriks on seal ka põllutöö n ä i t u s e d kujunud, kus kokkutulnud põllumehed juba tõsiselt midagi õ p p i d a wõiwad. Ka meie juures wõib wiimastel aastatel tungi sinna poole tähele panna, kuid see tung suudab ennast senini, kui meil kohaseid põllutöö eriteaduslisi hariduseallikaid ei ole, tumedalt ilmutada. Sellepärast peab nüüd meie Eesti weike-põllumeeste esimene mure oma p õ l l u t ö ö k o o l i k ä i m a p a n e m i n e olema.

Juba on selleks esimesed sammud astutud, et wähemalt a l a m p õ l l u t ö ö k o o l i awamisega lähemas tulewikus algust wõiksime teha ja nüüd tuleb wisalt sellest mõttest kinni pidada. Kui meile ka walitsuse poolt abi ei anta, siiski peame ise o m a l j õ u l edasi püüdma ja kooli ülespidamise kulud eneste kanda wõtma, selles kindlas lootuses, et need kulud endid tulewikus sajawõrra tasa teewad. Hariduses on meie tulewikujõud ja wägi, mis meid põllumullast hiilgawat kulda tegema panna suudab!

Ja kui meie põllumehed nüüd ise sooja südamega asjast osawõtma hakkawad, siis ei ole enam mingit kahtlust, et Eesti p õ l l u t ö ö k o o l i käimapanemisel waarumata kindel alus on pandud.

Meie rahwa majanduslne jõud on juba sedawõrra tõusnud, et põllutöökooli ülespidamise kuludekandmine temal mitte liig raske ei tohiks olla.

On meil aga oma põllutöökool käimas, siis julgeme loota, et meie näitusedki warsti õ p e t l i k k u d e k s muutuwad ja meie näitustele mitte üksi ilusaid lehmi ehk suuri kapsapäid imestama ei ilmu, waid sinna t e a d u s t omandama läheme, kuidas ilusast lehmast kõige rohkem t u l u saada ja kuidas kõiki kapsapäid ühetaoliselt suureks kaswatada, ilma et see kaswatamine meile kallim maksma tuleks kui kapsapead wahest ise makfawad. Siis muutub meie töö ratsionalseks, meie püüded sihikindlaks, siis ei wõeta mitte enam katsetetegemist „hea õnne" peale ette, waid kindla teadmisega, et töö ennast ära tasub.

Seda kõike wõib meile aga ainult põhjalik k u t s e h a r i d u s anda. Sellepärast peawad kõik edupoole-püüdjad põllumehed Tartu awalikul põllutöökooli elulekutsumiseks ärapeetud koosolekul wastuwõetud resolutioni — m e i e m a a ü l e ü l d i s e k s e d e n e m i s e k s j a p õ l l u t ö ö k u l t u r a t õ s t m i s e k s o n p õ l l u t ö ö k o o l i t i n g i m a t a t a r w i s — omaks wõtma ja selleks kõige hingega tööd tegema, et kool warsti käima saaks pandud.

Ei ole wististi ülearu, kui meie seda kõike põllumeeste töö-pidupäewa puhul — milleks meie näitus kujunenud on — meelde tuletame.

Wallaametnikkude walimised.

Kuna meil seltsides ja ühisustes igalpool kibe eduline tegewus, mitmekesine ühiskondline ülesehitaw töö käsil on ja selleks ka tegelasi leidub, — walitseb wallawalitsuses waikus, tuimus ja külmus üleüldiste huwide ja nõuete wastu. Liigutakse käsa ainult ülemuse käsu järele; oma algatus, omad püüded ja sihid puuduwad pea täiesti. Kõik ilusasõnalised soowitused ja kaasakiskuwad üleskutsed niisuguste tungiwate, edasilükkamata wajaduste kohta, nagu wallamaksude õiglasem jaotus, postioludе parandus ja rahwaraamatukogude asutamine, on senini kõrbessehüüdjaks healeks jäänud, wähe wastukaja sünnitanud, weel wähem täitmist leidnud…

Kust see tuleb? —

Kui kurtidele kaugelt kõneldakse ja pimedatele eemalt teed näidatakse, siis ei mõista nemad ometigi mitte, mis teha ehk kuhu minna. Nõnda on lugu ka wallaomawalitsuse tegelastega. Nende hulgas on weel palju waimliselt pimedaid ja hingeliselt kurta. Kui wallawolimees ühtegi ajalehte ei loe, raamatut näpu wahelegi ei wõta, kirja ei saada ega kellegi käest ei saa, küll aga kuraasi näidata ja lärmiseda mõistab, siis ei ole kerge temale selgeks teha, ei raamatukogu tarwidust ega kiire postitalituse tähtsust; weel wähem jaksab tema jagu saada keerulisest maksujaotuse küsimusest. Ja, kui nüüd sarnaseid isikuid wallaametnikkudeks ikkapeale edasi walitakse, siis wõib küll kaua weel uuendustest wallaomawalitsuses ainult unistada.

Peab tunnistama, et wallaametnikkude, iseäranis wolimeeste tähtsust ja wäärtust meil liiga madalalt hinnatakse, nende wäljawaliku peale wähe rõhku pandakse. Walimisi toimetatakse leigelt, osawõtmatalt; waewalt saadakse seaduslik arw walijaid kokku. Kümnikkude seadmisele ilmuwad sadade hulgast mõned üksikud ja needki, harilikult, nimetawad siis neid, kes aga kellegile meelde juhtub.

Asjalikkudest arupidamistest walitawate tublidusе ja sündsuse kohta ei ole suuremalt jaolt juttugi; neid nagu häbenetakse; ehk, mis weel pahem, tehtakse salajobitusi kerglastel enesеupituse püüetel. Paremad jõuud, arukamad mehed, hoiawad sagedasti meelega eemale, tajuta seltskondlist teenistust raskuseks, ajaraiskamiseks pidades, ehk alandawat ümberkäimist ja weiklast norimist ülemuse poolt põlates, ehk weel mõnel muul põhjusel. Nõnda jääwad siis enamiste kestad järele, millede sekka harwa mõni raskem tera juhtub, mis aga üksikult oodetawat wilja ei suuda sigitada.

Peale selle on wallaametnikkude järelwalwus walijate poolt alles liiga nõrk, seda ei ole peaaegu olemaski. Meie wallaametnikka kohutab ainult seitsmepäewane arest, mille eest aga alandlikkuse ja järelandlikkusega, juhtuwal korral ka wallakasude ohwerdamisega ära hoida saab. Et wolimeestel ka seda hirmu karta ei ole, sest neid ei saa administratiwliselt karistada, siis ei tunne nemad üleüldse mingisugust wastutust oma kohuste täitmise poolest, talitawad igaüks oma ette, iseenese seisukohast waadates ja omakasu kohaselt, hulkade huwidest hoolimatalt.

Kui aga wallaametnikud tunneksiwad, et nende seljataga tuhanded seisawad, nende tegude järele walwawad, neid arwustawad, heaks kiites ehk hukka mõistes ja nendele sedamööda, kuidas keegi ennast üles näidata ja ära teenida suudab, kas lugupidamist ehk põlgtust awaldawad, küll nemad siis ka oma mõistewõimu paremini kokku wõtaksiwad ja rutemini liikuma hakkaksiwad. Senikaua aga, kui awalik arwamine maal magab, ennast ilmutada ei suuda, puudub meie wallaomawalitsusel tõsine ja mõjuw tagantkihutaja.

Nõnda hoolimatalt ei peaks aga walla asju edasi kesta mitte enam laskma. On ju wallaomawalitsus meie rahwal senini ainsamaks ühiseluliseks korralduseks*), kes meie olemise ja edenemise kohaste tarwiduste täitmiseks kohusid ka sunduslikult peale panna wõib ja seega ühistööst osalt ka neid osawõtma sõmmata saab, kes muidu endid kõrwale hoida katsuwad, teiste kulul elada ning mõnu maitsta armastawad.

Wallaomawalitsuse tööpõld on sedamööda lai ja mitmekesine, tarwitab sellepärast ka osawaid, kaugelenägijaid töötegijaid, kelle pilk oma kodukoha õuewärawa taha mitte peatama ei jääks, waid wähemalt üle wallagi ulataks waatama. Edulised ollused maal, waldades, peaksiwad endid kokku wõtma ja esimeses joones just sellele wäljale, mis igaühe kodule kõige ligem ja põhjapanewam, niihästi ise tööle asuma, kui ka teisi wirgutama ja tagant kihutama. Seal on palju teha ja saab üleüldsuse kasuks rohkesti korda saata, kui tõsiselt tahetakse ja plaanilikult püütakse.

Mõne nädali pärast jõuawad meil wallaametnikkude walimised kätte. Kolmanda osa waldades uuendatakse kõik wallaametnikud, peale kirjutaja, muudes — kolmas osa wolimehi.

Ärgu nüüd keegi enam ettewalmistamatalt walimistele mingu ja seal umbkaudu heali jagagu, waid tuldagu enne wallamajasse kokku, ka üksikute liikide kaupa — peremehed, sulased ja lahtised kogukonnaliikmed, iga liik iseäranis, wõi ka üheskoos, peetagu aru ning jõutagu kõige pealt selgusele: mis walitawatelt ametnikkudelt nõuda tuleb, mida nemad oma ameti ajal tegema, püüdma ja läbi wiima peaksiwad; tähendatagu siis kanditadid ära, kes sündsad ja walmis oleksiwad ülesseatud nõudmisi täide saatma ja walimistel antagu healed ainult nendele.

Nõnda saaksime siis eestulewa kolme aasta peale wallaametnikud, kes teaksiwad mis nemad tegema peawad, mida neilt oodetakse, ja ühtlasi ka tunneksiwad, et nende tegewuse järele walwatakse, neilt nende tegude kohta wastust nõutakse.

X.

*) Wiimasel ajal oleme ka mõned linnaomawalitsused eneste kätte wõitnud.

Eelnõu.

Eesti Aleksandrikooli kuratoriumi poolt.

Eesti Aleksandri alampõllutöökooli põhjuskiri.

Sealsamas.

32. Koolijuhataja käib täielikkude määruste järele, mis kuratorium ühes kooli nõukoguga kokku on seadnud ja Baltimaade Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsus kinnitanud. Need määrused käiwad õpilaste ülespidamisesse (§ 7), nende töökorrasse, põhjustesse, mispärast õpilastele auuhindasid antakse ja eksamite korraldus (§§ 7, 33, 34), õpilaste kõlblikusuliku kaswatamise järelwalwamisesse ja nende trahwimisesse laiskuse ning koolis seatud korra rikkumise pärast (§ 31) puutuwad.

Tähendus. Kooli mõisa majapidamises käib koolijuhataja kooli majapidamise korralduse plaani järele, mis Maakorralduse ja Põllutöö Peawalitseja poolt 24. juunil 1907. a. kinnitatud „Alampõllutöökoolide korraldatud majapidamiste juhatuskirja" määruste põhjal kokku on seatud.

Sealsamas.

V. Kursuse lõpetajate eksamid ja õigused.

33. Koolis peetakse wastuwõtmise, üleewiimise ja lõpueksamisi. Eksamiplaanide walmistamine ja isikute nimetamine, kes eksaminerimisest osa wõtawad, antakse kooliõpetajate nõukogu hoolde. Eksamitele wõib Eesti põllutöö kultura edendamise selts oma asemikkusid saata.

Sealsamas.

34. Wastuwõtmise eksamisi kooli sisseastujutele peetakse 1. kuni 15. aprillini, üleewiimise ja teoretilise kursuse lõpueksamisi — märtsi-kuu lõpul, tegeliste tööde eksamisi — koolilõpetajate Nõukogu heaksarwamise järele. Kooliõpilaste poolt ülesnäidatud edasijõudmist tähendatakse õpilaste nimekirjades numbritega.

Tähendus. 5 — tähendab kõige paremat, 4 — head, 3 — rahuloldawat, 2 — kesmist ja 1 — halba.

Sealsamas.

35. Wastuwõtmise- ja üleewiimise-eksamisi toimetatakse kooliõpetajate poolt koolijuhataja juuresolekul, aga asjades, mida juhataja õpetab — Kooli Kuratoriumi esimehe ja ühe kooliõpetaja juuresolekul. Lõpueksamisi peetakse kommisjonide poolt, mis kuratoriumi esimehest, koolijuhatajast, kui ka Eesti põllutöö kultura edendamise seltsi poolt saadetud isikutest koos seisawad.

Tähendus 1. Päewadest, mis üleewiimise- ja ja lõpueksamite jaoks määratud, antakse aegsasti kohalikule Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsusele, Eesti põllutöö-kultura edendamise seltsi eestseisusele ja Põllutöö-Departemangule teada.

Tähendus 2. Kooliõpilaste eksamite juures olla wõiwad eksami-kommisjoni juhataja lubal ka kõrwalised isikud.

Sealsamas.

36. Õpilased, kes terwe kooli kursuse teadmises eksami ära teinud, peawad, et endid majapidamise kohustega iseseiswamalt tutwustada ja majapidamist tundma õppida, aasta aega mõnes majapidamises mitmesuguste majapidamisesse puutuwate kohustetäitjaks olema, misjuures nad ühtlasi kohustatud on, iga nelja kuu tagant oma tegewuse ja ärandgemiste üle aruannet andma, mis peremehe poolt tõendatud ja kui wõimalik, wiimase märkustega täiendatud olgu. Seesuguste tegeliste harjutuste jaoks tarwilise majapidamise wõi talu wäljawalimine sünnib kooli Kuratoriumi poolt.

Sealsamas.

37. Proowiaasta majapidamises äraolnud ja kontroll-eksami äratеinud õpilane tunnistatakse täieliku kursuse lõpetajaks. Temale antakse lõputunnistus Kuratoriumi esimehe ja koolijuhataja allkirjaga edasijõudmise kohta nii hästi läbiwõetud õpeasjades kui ka tegelistes töödes. Lõputunnistuses peab ka see majapidamiseharu ära tähendatud olema, mis õpilane eriklassis on ära õppinud. Nendele, kes lõpueksami mitte ära ei ole teinud, kui ka enne kursuse lõpetamist wäljaastujatele antakse tunnistus selle kohta, kui kaua nad koolis on olnud.

Tähendus. Õpilased, kes üleewiimise- ehk lõpueksami mitte ära ei teinud, wõiwad Kuratoriumi lubaga teiseks aastaks tagasi jääda, kuid keegi nendest ei wõi mitte üle wiie aasta kooli jääda.

Sealsamas.

38. Need endistest kooliõpilastest, kes tunnistuse ette näitawad, et nad pärast kooli kursuse lõpetamist wähemalt wiis aastat hea ülespidamise juures põllumajanduses tegewad on olnud, wõiwad Maakorralduse ja Põllutöö Peawalitseja ettepaneku järele isikliku aukodaniku seisusesse tõstetud saada, kui neil oma sündimise järele juba kõrgema seisuse õigusi ei ole.

Põllut. harid. määr. § 53.

39. Iseäranis lugupidamise-wäärilistel korradel wõiwad õpilased, Maakorralduse ja Põllutöö Peawalitseja ja Sõjaministri nõusolemisel, liisu järele wäeteenistusesse minemisel hariduse lõpetamiseks tarwilist ajapikendust saada, kuid siiski mitte kauemaks, kui 22 aasta wanaduseni.

Sealsamas § 54.

VI. Raha wäljaandmine, walitsuse järelwalwus.

40. Koolijuhataja peab kõigi koolirahade jaoks sissetuleku- ja wäljamineku-raamatut.

Tähendus. See raamat peab läbi nööritud ja Baltimaade Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsuse ning Seltsi Eestseisuse poolt pitsatiga kinnitatud olema.

Sealsamas.

41. Baltimaade Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsuse Ülem on alaliseks kooli sihi ja tema põhjuskirja täitmise üle walwajaks. Kõigist märgatud puudustest ja kõrwalekaldumistest teatab Walitsuse Ülem kooli Kuratoriumile, aga tähtsamatel juhtumistel — Põllutöö Departemangule, kes puuduste kõrwalejaatmiseks ja wigade parandamiseks tarwilisi abinõusid käsitab.

1903. a. 10. detsembri seadus.

VII. Kooli pitsat. Tema kirjawahetus. Ametnikkudele ajutise waba aja lubamine.

42. Koolil on pitsat pealkirjaga: „Eesti Aleksandri alampõllutöökool". Seda pitsatit tarwitatakse niihästi pakkide, kui ka dokumentide jaoks.

Põllut. harid. määr. § 32

43. Koolijuhataja peab kooli asjade pärast otsekohest kirjawahetust kooli Kuratoriumiga ja Baltimaade Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsuse Ülemaga, kelle all ta seisab, kui ka kooliõpilaste wanematega, asutuste ja isikutega, kes neid kooli saadawad. Ta täidab Põllutöö Departemangu nõudmised, kui nendega otsekohe tema poole on pööratud; muil korradel lähewad tema kirjad nii selle Departemangule, kui ka mundele walitsusepaikadele ja isikutele kooli Kuratoriumi ehk Baltimaade Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsuse Ülema kaudu, selle järele, missugused need asjad on.

Peawalitsuse luba.

44. Wabaaega annab koolijuhatajale kuni 29 päewani Põllutöö- ja Riigiwaranduste Walitsuse Ülem, aga üle selle aja kuni 2 kuuni, ühes palga edasimaksmisega, Ülema ettepanekul—Põllutöö Departemang.

Tähendus. Ametiasjus on koolijuhatajal woli kuni 8 päewani kooli juurest ära jääda, kuid igakord Kuratoriumi lubaga.

Sealsamas.

45. Kooliõpetajale lubab wabaaega kuni 29 päewani koolijuhataja, aga üle selle aja — koolikuratorium. Igast wabastamisest teatatakse omal ajal Baltimaade Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsusele. Muile teenijatele ja wabapalgalistele annab waba aja saamise luba koolijuhataja.

Sealsamas.

VIII. Aruandmine.

46. Aasta lõpul on koolijuhataja kohustatud Baltimaade Põllutöö ja Riigiwaranduste Walitsuse Ülemale Kuratoriumi kaudu kooliõpetuse, tehnika, rahade ja ainelise seisukorra ning õpilaste tööde üle aruandeid saatma, misjuures esimene nendest kooliaasta lõpul, mitte hiljemini 1. nowembrit, teine kodanlise aasta lõpul, mitte hiljemini järgmise aasta 1. weebruari, sisse peab saadetama; lühike wäljawõte nendest aruannetest saadetakse Põllutöö ja Riigiw. Walitsuse Ülema poolt Põllutöö Departemangule.

Eesti Aleksandri alampõllutöö-kooli palgamäärused

1.	Koolijuhatajale	1500 rbl.	VII.
2.	Usuõpetuse andjatele	400 „	—
3.	Kolmele eriasjade õpetajale, igale 850 rbl.	2550 „	VIII.
4.	Kuueteistkümne lisatunni eest eriõpeasjades	960 „	
5.	21 tunni üleüldisharidusliste õpeasjade õpetamise eest	1050 „	
6.	Näitliku õpetuse tööde ja õpilaste tegeliku põllutöö juhatuse eest talwel ja suwel	1000 „	
7.	Lauluõpetamise eest	50 „	
8.	Kooli raamatukogu ja õpeabinõude jaoks	300 „	
9.	Arstiabi kuludeks (maksud arstile, welskerile ja rohukulu)	200 „	
	Ühtekokku	8010 rbl.	

Tähendus 1. Kõik wäljaminekud tasutakse kohalikkudest hallikatest ja kooli erisummadest.

2. Koolijuhataja, kõik kooliõpetajad ja welsker saawad prii korteri ühes küttega.

3. Tundide eest, a] mis palgamääruste nimekirjas seiswad kooliõpetajad üle 12-ne ja b] koolijuhataja annawad, on määratud tasu 50 rbl. ühe aastase tunni eest üleüldisharidusliste asjades ja 60 rbl. aastas ühe aastase tunni eest eriõpeasjades. Tegeliste tööde eest tasu määramisel arwatakse 2 tundi näitlikku õpetust, joonistust ja maamõõtmist ehk 5 tundi põllutööde juhatamist ühe eriõpeasjade õpetamise tunniga, mille eest 60 rbl. aastas maksetakse, ühewäärilisteks.

4. Iga wiie aasta teenistuse eest määratakse nimekirjas tähendatud palkadele järgmist igaaastast palgalisa: koolijuhatajale 250 rbl., eriõpeasjade õpetajatele igaühele 150 rbl., usuõpetajale — 25 rbl.

5. Puhkepalgad määratakse: koolijuhatajale 1200-rublalisest palgast, nimekirjas olewatele looduseõpetuse ja eriasjade kooliõpetajatele 640-rublalisest palgast ja usuõpetajale 200-rublalisest palgast. (Lõpp.)

Wäljamaalt.

Saksamaalt.

Sotsialistide miiting Frankfurtis M. ä.

Frankfurtist teatatakse, et rahwuswahelisest sotsialistide kongressist 30. aug. umbes 30—40 tuhat inimest osa on wõtnud. Jaures pidas oma kõne Saksa keeli. Ta awaldas soowi selle päewani elada, kus demokratiline Saksa, Inglise ja Prantsusemaa ülsteisele kätt annawad igaweseks rahuks ja waenu unustuseks. Rahwuswaheline proletariat ei tunne mingisuguseid wahesid ja püüab kõigepealt demokratilist proletariadi walitsust maksma panna. Mitte kusagil ei ole niisugust kokkukõlata olekut rahwa waimlise ja majanduslise jõu wahel, kui Saksamaal. Kõneleja arwamise järele on tarwis üleüldise, otsekohese, ühesuguse ja salajase walimise-õiguse pärast wõitlust edasi jätkata, sest parlamentline kord on rahwa käes kõigewägewam sõjariist, kõigi tema kulturaliste ülesannete täitmiseks. Peale seda on parlamentline kord tingimata tarwiline, et Preisimaal junkrute tagasikiskumist lõpetada. Ka Vandervelde ja Keir Hardie rääkisiwad Saksa keeli ja tõestasiwad kõigi maade proletariadi kultura püüete ühtlust.

Inglismaalt.

Hiljuti wõeti Portsmouthis Saksa ohwitser Helm kinni, keda salakuulajaks peetakse. Kui kesk-kaelakohtus tõesti ilmsiks tuleb, et Helm salakuulaja on, siis ootab teda Inglisemaal seaduste järele eluaegne sunnitöö. Helm usub aga, et teda õigeks mõistetakse, sest et süüdistus liig nõrgal alusel seista.

Surmanuhtluse kaotamine Saksamaal.

Danzigis koosolewa Saksa õigusteadlaste kongressi kaelakohtuline osakond lükkas ettepaneku surmanuhtlust kaelakohtuseadustest wälja heita tagasi.

Greekamaalt.

Hiljuti teatasime, kuidas Türgimaa suure hooga oma laewastiku suurendamise eest hoolitseb. Nüüd on ka Greekamaa sedasama tegema hakanud. Ta on Italiast 30 miljoni frangi eest „Piisa“ nimelise soomuslaewa ostnud. Laewa ostmiseks on Egiptuses elaw greeklane Serwudakis 13 miljoni franki ja Londonis elaw greeklane Korelianos 3 miljoni franki ohwerdanud. Laew peab kahe nädali pärast Greekamaale wiidud olema.

Wenemaalt.

Riigiwolikogu tööplaan.

Üleüldises joontes on tööplaan järgmine: Koosolekute algul 15 okt. tulewad üleüldise algariduse ja Peterburi linna kanalisatsioni seaduseelnõud harutusele. Selle järele siis tööstuse-asutustes teenijate normalpuhkeaja eelnõu, wallawalitsuse uuendamise eelnõu, sissetuleku- ja päranduse-maksu eelnõu ja erakorralise walwuseseaduse eelnõu. Wiimast eelnõu ei loodeta aga enne harutusele wõtta kui istumiste lõpus, sest et eelnõu praegu weel walmis ei ole. Peale jõulu tuleb eelarwe läbiwaatamine. Peale selle tulla kaks „rutulist“ seaduseelnõud Soome asjus ja üks Wene laewastiku ehitamise üle weel läbiwaatamise alla.

Kloostriülema tapmine.

Hiljuti leiti Troitse-Sergiewi kloostriülem Anatoli tapetult omast kambrist. Anatoli oli juba 74 aast. wana ja armastas lahtise akende juures magada. Tapjad on seda oma kasuks tarwitanud ja raske redeli, mida ainult 3 meest tõsta suudawad, akna alla seadnud ja siis teise korra peale läinud. Peale tapmist on nad redeli jälle oma koha peale pannud. Anatoli leiti woodist kinniseotud jalgadega ja suhu topitud rätikuga. Parema külje peal oli suur haaw. Mõrtsukad on ligi 1000 rubla raha ära riisunud.

Et kurjategijaid üles otsida, selleks toodi Moskwast kuulus politseikoer „Treff“ Peterburisse. Koeral lasti surnukeha nuusutada. Selle järele hakkas koer otsima ja leidis teenijatetoast werepleksidega saapad üles, mis ühe teenija omad oliwad. Mõrtsukad jaadi kätte ja rööwitud raha leiti ka üles.

Kloostrite arw Wenemaal.

Sinodi teadete järele on Wenemaal 812 kloostrit. Nendest on 421 meeste ja 391 naeste kloostrit. Üleüldine munkade ja nonnede arw on 68,770. Sellest arwust on munkasid 16,438 ja nonnesid 52,338. Sinodi poolt on ülematele waimulikkudele ette kirjutatud kloostrielu tõstmiseks abinõusid tarwitusele wõtta ja kloostrisid kiriku ning riigiteenistusesse panna.

Walimised Odesias.

Riigiwolikogu liikme walimised lähenewad Odessas ja ühes sellega hakkawad mustasajalised elawamat tegewust awaldama. Neil on wõimalik oma kihutusetööd teha, sest et neid linnapealik kindral Tolmatshew toetab. Oma kandidadiks on nad parun M. Renaud (loe Renoo) seadnud. Oktobristide kandidadiks on J. Kasarinow. Edumeelsed ei saa oma kandidadi Dr. Tshaufchanski heaks sugugi kihutusetööd teha. Pealegi on suur hulk walijaid nimekirjast maha kustutatud. Juutidest, kelledelt ristimisetähe ettenäitamist nõuti, on ligi 30% walimiseõedelitest ilma jäänud.

Moskwast. Werine kokkupõrkamine. Tweri Puiestee äärses kokkusaamise-majas üüriswad 29. aug. üks noormees ja neiu ühe numbri. Järgmisel päewal wara hommiku kutsusiwad nad kelneri oma tuppa. Sidusiwad ta kinni ja toppisiwad tal suu täis. Sedasama tegiwad nad ka teise kelneriga, kes koridoris neile wastu tuli. Kui nad uksehoidja juurde tuliwad, siis ei lasknud see neid wälja, sest et kella kõlistatud ei olnud, mis tähendas, et arwed maksetud on. Rewolwriga ähwardades sundisiwad nad uksehoidjat ust lahti tegema. Uksehoidja hüüdis linnawahti. See tahtis põgenejaid kinni- wõtta, kuid noormees laskis linnawahile kuuli rindu. Pangu peale jooksiwad teised linnawahid kohale, kes siis põgenejaid taga ajama hakkasiwad. Algas wastastikune laskmine, mille juures mõlemad põgenejad haawatud saiwad. Nad suriwad saadud haawade kätte. Mitu kuuli on maja seintesse tunginud ja üks lendas koguni armenlaste klubi aknast sisse, ilma et ta aga kellegile kahju oleks teinud.

Wiimased teated jutustawad, et 17 aastane noormees poejell ja ta seltsiline awalik naesterahwas olnud. Politsei arwamise järele tahtnuwad nad kokkusaamise-maja kassat tühjaks rööwida.

Kiiewist. Kaheksa miljoni rubla meelehead. Nüüd on lõpulikult selgeks tehtud, et Kiiewi moonamuretsejad 5 aasta jooksul 8 miljoni rubla altkäemaksu wastu on wõtnud.

— Inimeste kauplus. Kiiewist teatatakse, et seal keegi ämmaemand Wõschewata ühes hambaarsti Makarowiga kokkusaamise-maja pidanud. Kui politsei sinna läbi otsima läinud, siis leitud sealt neli kohalist naisterahwast: üks ohwitseri proua, tütarlastegümnasiumi õpilane ja kaks teist haritud naesterahwast. Kättesaadud kirjadest nähti, et Wõschewata mitte ainult kokkusaamise-maja ei ole pidanud, waid ka „elawa kaubaga“ äri ajanud. Ta on neidusid Kiiewist Odessasse, Rostowisse Doni äärde ja ka koguni wäljamaale saatnud.

Soomemaalt.

Soome maapäewa awamine.

Kaheks kuuks erakorraliselt kokku kutsutud maapäew astus nüüd kokku. Kokkukutsumise põhjuseks on Wene walitsuse poolt sisseantud seaduseelnõude läbiwaatamine. Walijad olla maapäewa liikmetele kinnitanud kindlasti rahwa õiguste eest seista.

Räägitakse märgukirja andmisest. Peakõneaineks on aga wastus üleriiklise seaduseandmise eelnõu kohta. Üleüldine arwamine on, et maapäew seaduseelnõu tagasi lükkab.

Koos oli juba esimesel päewal 186 saadikut, kelledest 184 wolitused makswaks tunnistati. 14 saadikut puudub weel.

Üleilmliselt sotsialistide kongressilt. 2

Oma kirjasaatjalt.

Peale selle astub Dr. Gustaw Bong, Kopenhageni töölistelehe kaastoimetaja ning parlamendi liige, kõnetooli ja kõneleb Daani-, Saksa-, Prantsuse- ja Inglisekeeli järgmist:

Seltsimehed! Selle kantatega katsusime meie neid tundeid awaldada ja seda ütelda, mis meid elustawad ja mis meil aluseks on, mille peal me siin kokku astume ja mis kogu üleilmlist proletariati ühistundes täidab. Daani sotsialdemokratia elas ikka nendes tunnetes ja waatas suuremate kulturarahwaste liikumise ning edenemise peale suure tähelepanemisega, nagu see weikeste rahwastele loomulik on, kes suurtest õppima ja nende waral endid kosutama peawad. Juba alguses astus Daani sotsialdemokratia üleilmlise töölisteliidu liikmeks. Ja 40 aastasel kestwusel oleme meie wõõraste maade seltsimeestega ikka ühendust ja tutwusi sobitanud. Meie kõige armsam mälestus on, et me 27 a. eest Saksa seltsimeestele, kui nemad kibeda sotsialistide seaduse all kannatasiwad, pelgupaika pakkuda wõisime. Ja meie wõitsime rohkesti rewolutsionilise waimu poolest Wene seltsimeestega läbikäies, kui nad saadena — konterrewolutsioni eest põgenedes — meie maalt läbi rändasiwad ja kellele me jõudumööda abiks olla püüdsime. Aga ka palju muid sidemeid kõidawad meid. Me mõtleme tänuga selle warandusliste ja moralilise abi peale, mis meile 1899 —suure lockauti puhul — osaks sai. Ja me oleme ikka ka oma kohut niisamasugustel juhtumistel teiste maade wastu täita püüdnud, kui mujal niisamasugused suured wõitlused töö ja kapitali wahel päewakorral oliwad. Ma ei liialda mitte ütteldes, et kommunistlise manifesti hüüe: „Kõigi maade proletarlased ühinege!“ daanlastele rohkem on olnud, kui pidulik kõnekään, et see meil weresse on läinud. Sügawa südamliku rõõmuga terwitame kaheksat üleilmlist sotsialistide kongressi eneste juures, Kopenhageni südames, kus Daani seltskondlised wastolud kõige terawamini nähtawale tulewad, linnaosas, kus kõige rikkamad kodanlased ja kõige waesem proletariat kõrwuti elawad, 8. linnajaos, kus Daani kuninga troon seisab ja kust sotsialdemokratline mees parlamenti waliti. Kuna klassiwahed igalpool ilmas terawamaks lähewad, kuna kapital oma wäljakurnamises ikka wägewamaks kaswab, kuna kapitalistline maailma majandus sõja hädaohtu iga päew suurendab ja sõjariistus seismise wõidujooksu meeletult tõstab ja rahwastele uusi maksukoormaid peale laob, — tahame meie siin abinõusid otsida, et klassiwahesid kaotada ja rahwaste waenu wastakute lõpetada, et wäljakurnamisest alandamisest ja orjusest peaseda. Me teame, me tunneme, et me liirelt oma eesmärgile läheneme, tulewik on meie, nagu me kantates kuulsime. Meie ei pruugi enam eneste olemise pärast raskesti wõidelda: Nüüd rühime wõidu poole. Meie seljataga on öö, walgus eel — ütleb Daani manasõna. Lootes, et kongressi tööd üleilmlises proletarlises wendluse waimus edenewad, lootes, et kongressi tööd meid meie teedel, mis meil käia tuleb, walgustawad, et me oma sihti hõlpsamini kättesaada wõime ja lootuses, et me kõik kongressilt suurema agarusega tagasi pöörata wõime — proletariadi wabastamise wõitluseks igal maal — hüüab Daani sotsialdemokratia Teile weel kord südamest: tere tulemast! — Tormilised kiiduawaldused, mis juba kõne ajal sagedaste kajasiwad, ei tahtnud nüüd lõppedagi.

Peale Bongi kõne kanti kantate teine pool ette, mille eest kongressi saadikud luuletajat, komponisti ning ettekandjaid kauakestwate kiiduawaldustega tänasiwad. Kantate oli niihästi luuleliselt kui ka helilisel ilus, südamesse tungiw kunstitöö ja tunnistas uuesti, et Internatsionale mitte kunstiwõõras ega kunstipõlgaja barbarlaste kogu ei ole, kelleks ta wastased teda ülekohtuselt tembeldawad.

Vandervelde — üleilmlise sotsialistlise büroo eesistuja — awab kongressi ja annab sõna Daani seltsimehe Stanningile, kes kongressi weel kord terwitab ja Daani partei oludest mõnda huwitawat teatab. Sellele järgneb Vandervelde kõne. V. tänab daanlasi lahke wastuwõtmise eest ja täiendab omalt poolt pilti Daani sotsialdemokratiast. Ta teatab, et kongressil mitte enam, nagu enne, üksikute maade aruandeid suusõnaliselt ette ei kanta, waid et need trükitult saadikutele kätte antakse. Küll ei ole kõigi maade kohta aruandeid aga needki, mis olemas on, sünnitawad pokfu kõite. Peale selle jagatakse weel erawiisil trükiasju wälja — nende maade poolt, kus seltsimeestel kongressile midagi iseäralist ütelda on. — Edasi kujutab kõneleja Internatsionale edenemist erimail. Hoolimata sellest, et sotsialistline liikumine Stuttgarti kongressist saadik Soomes, Wenemaal, Ungrias ja Argentinias wähe langema on sunnitud olnud, on liikumine mujal rõõmustawal wiisil kaswanud. Langemine eeltähendatud maadel ei ole aga loomulik, waid see on kange rusumise tagajärg. Wäewõimu rusumine ei wõi aga kaua kesta, sest bajonettide abil ei wõi wõimumehed mitte kaua walitseda, iseäranis siis mitte, kui töölised targemaks saawad. Wäewõim on ka tähendatud maade klassiteadliste proletarlaste wõitluse tuju aina tõstnud. Erakorraliste seaduste all kõwenesiwad Argentinia sotsialistlised organisatsionid ja üleüldise healeõiguse liikumine läks Ungrias jõudsasti edasi. Saksa sotsialdemokratial oli enne Stuttgarti kongressi raske walimise kaotus. Aga sakslased ei kartnud: nad teadsiwad, et kaotus ainult juhtumise asi oli. Nüüd on terwel ilmal selge, et Saksa sotsialdemokratia praegu tugewam on, kui kunagi enne. Saksa ametiühisuste liikmete arw on nõnda kaswanud, et nad nüüd Inglise Trade-Unionidest üle on. Kodanlised ringkonnad aimawad juba ette, et sotsialdemokratia tulewa-aastastel walimistel 100 kohta ja umbes 4 miljoni heali saab. (Üleüldine heameel.) — Lõpuks kahetseb kõneleja endise esimehe Costa surma ja Singeri ning Bebeli puudumist, kelle tegewus terwe tööliste liikumise ajalugu on. Ta nimetab Bebeli kaht wangi aastat, mis tema 40. a. eest toore sõja wastu olemise pärast kannatama pidi. Bebeli nimetamine ja meeldetuletamine sünnitas üleüldist waimustuseawaldamist tema auks. Vandervelde lõpetas oma kõne järamiste sõnadega: „Bebelile lugupidamist awaldades teete seda terwe üleilmlise sotsialistlise proletariadile, kelle nimel ma kongressi awatuks kuulutan.“ (Kauakestew waimustatud kiitus.)

(Järgneb.)

Kodumaalt.

Karksi-Nuialt. Uus postkontor. 1. sept. awati Karksi-Nuias postkontor. Posti toodakse neli korda nädalas.

Räpinalt. Räpina K. haridusseltsi koosolekul 29. aug. oli tähtsamaks päewakorra punktiks emakeelse kooli awamine. Räägiti ja waieldi kaunis palju ja jõuti otsusele, et tarwis on igatahes oma kool awada. Awada tahetakse midagi progümnasiumi taolist. Selleks tahetakse kohalisi kihelkonnakoolisid nii seada, et paar klassi nendesse ära mahuks ja siis nende juurde täienduseklassid awada.

Hra S. Pintmann Pindi külast lubas prii ruumid ja külamehed prii kütte. Kõneles hra Kure näitemängust, mis kaunis ettewalmistamatalt ette kanti ja mille järel ka õige pikad waidlused tekkisiwad. Walitakse uus näitemängu komisjon ja diendatatakse mõned jookswad asjad. Seltsile on näitemüügi luba kuberneri käest tulnud: lubatakse s. a. annetusi korjata. Tehakse ka otsus tulewal aastal loteriid wõitudega toime panna. —Ma—

Türilt. Biljardimäng ära keelatud. Türi Muusikaseltsile tuli hiljuti ametlikult poolt järelepärimine, kas seltsil õigus on oma ruumides biljardit mängida lasta, ja kui seda ei ole, et tema omale siis selle õiguse nõutaks. (Biljard on seltsimajas ju 6 aastat.) Järelpärimise peale andis seltsi eestseisus kubernerile palwekirja sisse, et selts luba saaks oma ruumides biljardit, malet ja muid lubatud mängusid mängida, mille peale nüüd kubernerilt wastus tuli, et seda mitte ei lubata, kuna seltsi põhjuskirjas sellesarnast punkti mitte ülewal ei ole. Seltsi esimees aga wõetakse peale selle weel senise mängida-laskmise eest kohtulikule wastutusele. „Post.“

Segasõnumed.

Kohaliku kreisi sõjawäe komisjoni liikmeks

on talupoegade hulgast järgmise kolme aasta peale Aidu wallawanem Oskar Härg walitud.

•

Wiljandi sõjawäe komisjoni istumised

peetakse sügisel 9. septembril ja 7. oktobril ära.

•

Kroonu metsade tükiwiisi wälja pakkumised

Wiljandi kreisis on järgmistes wallamajades kell 12 l. a.:

13. sept. Wastemõisa wallawalitsuses, Weike-Kõpu jaosk. Puspateri ja Wastemõisa jaosk. Ratsa, Labida, Pikmetsa, Karjasoo, Ippesaare, Nõmitsa, Oksa, Kuusekera, Kaanso, Murro, Paelamaa, Kiwistiku, Karuse-Kose ja Mardo metsadest;

27. sept. Taewere wallawalitsuses: Taewere jaosk. Kõnnu ja Maltsaare ja Kõo jaosk. Wälgita ja Liiwasaare metsadest;

16 sept. Kilingi wallawalitsus: Nõmme jaosk. Reio metsast ja Wana-Kariste jaosk. Oisaare, Alwa, Wanause, Warika ja Undi metsadest;

Oktobri-kuul tulewad Wiljandi wallawalitsuses Raani, Ahima, Radsako, Änilase ja Liiwaku metsad pakkumise alla.

•

Seda ja teist.

„Sakala“ sõnumed. Kui madalalt mõni ajaleht pühal kodumaal oma lugejate arusaamist hindab, näitab „Sakalas“ nr. 72. s. a. ilmunud sõnum, mida siin sõna-sõnalt äratrükime:

Setumaalt. Nagu kindlast hallikast kuulen, olla Petseri ja Isborski wahel olewate Mikkawitsa ja Truba küla mehed kole suure madu ära tapnud. Ta pikkus olnud 5 kuuesjalast sülda. (?) Suu olnud elukal nõnda suur, et inimene lahedaste sisse wõis minna. Nimetatud külade ligidal on suur soo, wõi sarnane madal, tühi maa, kus paiguti muud pole, kui tuiskaja liiw. See madalik ulatab wäga pikale, mööda Isborskit Ostrowa linna poole, ja see oligi selle koleda eluka asupaik. Juba paari aasta eest olla teda keegi külamees seal näinud, kes nii kangeste ära ehmatas, et selle tagajärjel raskeste haigeks jäi. Ka kuuldud mõnikord sarnast kohinat, nagu oleks kuskil suur wesi jooksnud. Hiljuti wõtsiwad nimetatud külade elanikud nõuks, seda koledat elukat üles otsida ja ära tappa. Eneste wahel tehtud lepingu järele ei tohtinud ükski sellest haruldasest jahist taganeda. Tapariistadeks wõeti püssid, pika warrega wiglad, teibad ja pikad latid. Peagi leiti loom üles ja püssimehed laksid ühe kogupaugu, mispeale elukas pea paari sülla kõrgusele püsti ajas ja minema hakkas. Siis anti teine kogupauk ja heideti latid risti peale, kuhu mehed ise peale astusid, nii et madu enam edasi ei saanud. Siis asusid teibamehed etteotsa ja tagusid looma pead seni kuni ta surnud oli, siis kaewati sinnasama paika suur kraaw, kuhu surnukeha sisse lükati ja muld peale aeti. Wõidurõõmsalt läks siis igaüks aruldaselt jahilt koju.“

Kui sulemehi leidub, kes Setumaale muinasaja hiiglamadusid kaela luiskawad, siis ei ole see nii imestust ärataw kui et meie päiwil weel sarnaseid Eesti ajalehe toimetajaid leidub, kes oma lugejaid uskuma tahawad panna, kui asuks Setumaa kusagil Kesk-Afrikas, aga mitte Wõrumaa serwal.

Peab tunnistama, et Narwa „Kaja“ omale wõistleja on saanud, sest „Sakala“ Setumaa sõnum lööb küll kõik senised „Kaja“ imesõnumed kaugelt üle.

Administratiwliselt karistatud

on Liiwimaa kuberneri poolt möödalänud kuul Wiljandi maakonnas järgmisi isikuid:

Ilma lubata rewolwri ehk püssi pidamise pärast:

Juhan Jüri p. Willemson — 25 rbl. rahatrahwi, ehk maksujõuetusel 7 päewaks aresti; Kabala walla liige Jaan Jaani p. Rosenblatt — 25 rbl. rahatrahwi, ehk 7 päewaks aresti; Sürgawere walla talupojad Mihkel Hansu p. Laos ja Hans Mihkli p. Kamar — kumbki 3 rbl. rahatrahwi ehk 1. päewaks aresti;

Kabala wallaliige Jüri Mihkli p. Hommik — 5 rbl. rahatrahwi, ehk 2 päewaks aresti; Suislepi wallaliikmed Mina Johani t. Tekkel ja Jaak Johani p. Loom — kumbki 10 rbl. rahatrahwi, ehk 3 päewaks aresti, esimene ilma lubata rewolwri pidamise ja teine niisugusele isikule rewolwri müümise eest, kellel selle pidamiseks luba ei olnud; Kabala wallaliige Peeter Müllberg — 15 rbl. rahatrahwi ehk 4 päewaks aresti.

Korratu majaraamatu pidamise eest:

Wana-Wõidu „Werilaske“ weski pidaja Jaan Jaani p. Kõppmann — 3 rbl. rahatrahwi, ehk 1 päewaks aresti; Tuhalaane walla peremees Hendrik Muni — 2 rbl. rahatrahwi, ehk 1 päewaks aresti; Kärstna walla talupoeg Jüri Mihkli p. Kallas — 2 rbl. rahatrahwi ehk 1 päewaks aresti. Ta ei olnud möödaid korratikult majaraamatusse sissekirjutanud.

Kohalik elu.

Wiljandi Eesti Põllumeeste Seltsi näitus

awati laup. kell 1 lõuna ajal. Esimees T. Kurrik tähendas awamisekõnes, et põllutöö-näitused meie põllumeestele kursusteks on, kus meie põllumehed põllutöö edenemise üle mitmekesist pilti ja selle edendamiseks nägelikku õpetust wõiwad saada.

Rahwast oli awamise puhul juba kaunis hulk. Ilm, mis hommikupoolel wihma ähwardaw, läks lõuna ajal ootamata ilusaks.

Pühapäewal

oli näitusest osawõtmine kõigiti elaw. Selleks aitas muidugi see asjaolu kaasa, et taewas ilusa ilma oli kinkinud. Oli siis ka sakalasi igast Sakalamaa nurgast wälja, näitusele ilmunud.

Näituse platsil peeti õpetlikka kõnesid istr. A. Arro, Lilienblatti ja Dr. Helene Taari poolt.

Kuni pühapäewa õhtuni oli näitusel ligi 5000 waatajat käinud, seega 1000 waatajat enam, kui mullu. Lähem näituse kirjeldus ja aruanne ilmub järgmises numbris.

•

„Magusast pudelist.“

R. Blaumanni 4 waatusline rahwatükk, kanti eila õhtul näituse puhul Põllumeeste Seltsi saalis „Wabaduse“ näiteseltskonna poolt ette. Tükk „Magusast pudelist“ on iseenesest labase jandi laadiline, kus taluelu kodused intriged wäga otsitult ette on toodud. Mis ettekandmisesse puutub, siis läks see päris ladusasti, olgugi, et kohati kange kõratsemisega liig palju „effekti“ tehti. Igatahes aga oliwad osad kohaselt ära jaotatud, nii, et iga näitleja oma ülesandest õieti aru sai. Kahju ainult, et just näituse ajaks niisugune labane tükk oli walitud.

Rahwast oli suur Põllumeeste Seltsi saal tungil täis.

•

„Wabaduse“ ja Lugemiseringi teine kõneõhtu

oli 4. sept. „Wabaduse“ ruumides.

Koosoleku awas hra Awikson, kes tähendas, et ülesseatud kawa järele seekord ettelugemisi pidada weel ei saa. Loodab aga, et see järgmisel korral wõimalik on.

Järgnes W. Bucki kõne: „Naesterahwa küsimus. Kõneleja näitas kõige pealt, kuidas naesterahwa õigused seaduse poolt piiratud on. Ka sugueluses on naesterahwa seisukord halwem: mis meesterahwale lubatud, seda ei lubata naesterahwale. Piiratud õiguslise olekuga ühineb naesterahwa halb majandusline seisukord. Kui raskelt majanduslise olukord naesterahwa peale mõjub, seda näeme arwustikust. Nälja ehk puuduse aastatel tõuseb awalikkude naesterahwaste arw märksa. Muidugi ei mõju siin üksi majanduslised põhjused, waid ka muud tingimised, kuid igahes on majandus üks langemise peategur. On siis naesterahwas alati niisuguses seisukorras olnud? Ei sugugi mitte! Kord on emaõigus maksew olnud, kus naesterahwas seisukord sootu teine oli. Emaõigus oli siis walitsemas, kui inimesed korraldamata perekondade wiisi elasiwad, kus suguliselt kindlaks määrata ei saadud, kes lapse isa oli. Kuna aga ema lapsi kaswatas, nende eest hoolitses, siis oli ta austawal seisukohal. Kui aga pärast isaõigus maksma hakkas, siis langes naesterahwas surutud, allaõhutud seisukohale. Sellest allasurutud seisukorrast on naisliikumine wälja kaswanud. Pikkamisi hoogu wõttes on ta nüüd üle maailma laiali lagunenud. Iseäranis agaralt astuwad naisõiguslased Inglisemaal üles, kus nad suuri meeleawaldusi toime panewad ja koguni parlamenti tungiwad, et selle peale mõju awaldada. Ka meil Eestis on seda liikumist tunda. Üleüldse pole naesterahwa seisukord igalpool ühesugune. Australias ja Soomes ei ole naesterahwal mitte ainult walimiseõigus, waid õigus walitud saada. Praegust naisliikumist kannab kodanline klass. Muidugi muretseb see peaasjalikult õigusi selle klassi naesterahwastele. Kuid naisliikumine omas täies suuruses jõuab siis wõidule, kui ta ennast tööliste liikumisega ühendab.

Kõnele järgnesiwad elawad waielused, kus näidata püüti, et kõneleja kõnes ettetoodud arwamisi küllalt põhjendanud ei ole.

Meie lehe näituse-number oli kahekordses suuruses (8 lehel) kawatsetud. Tehnilistest takistustest pärast wõis ta nüüd ainult 6 leheküljelises suuruses ilmuda.

Wastutaw toimetaja wannutud adw. J. Jaars. Wäljaandja J. Paesing.

Pildid Wiljandi ajaloost.*)

I.

Pärnu- Wiljandi- Tartu weetee.**)

Wanast Pärnu Wiljandi- Tartu weeteest on mitmel korral ajalehtedes juttu olnud. Peaasjalikult on Rootsi ja Wene walitsuse plaanidest räägitud, kes omal ajal seda wana weeteed uuesti jalale seada on kawatsenud. Kas aga sarnane weetee kunagi olemas on olnud ja missugusel kujul, sellest on õige wähe kõneldud, muidugi wist sel põhjusel, et sellekohaseid ajaloolika tõendusi õige napilt leidub.

Kuna ühed tõendawad, et omal ajal Pärnu- Wiljandi- Tartu waheline weetee tõesti olemas on olnud ja selle kaudu nende linnade wahel elaw kauplemine walitsenud, seletawad teised, nagu Hupel ja Amelung, et sellel arwamisel kindel alus puudub. Nimelt seletab Hupel järgmist***): „Mitmel pool Liiwimaal walitseb arwamine, kui oleks wanasti Tartust weetee Wirtsjärwe kaudu Pärnusse käinud, mida mööda kaupasid ühest linnast teise toimetatud, kuna aga sõjaajal waenlased nimetatud weetee sellega ärarikkunud, et nad temasse kiwa weeretanud. Seesugusel arwamisel on muinasjutuga sarnadust."

Amelung kirjutab: „Aastal 1200—1560 olla maa pärisrahwa kui ka Liiwimaa sakslaste poolt Pärnu ja Tartu linnade wahel kaubanduslisel otstarbel laewakäik korraldatud olnud, kuna wesi sellel weeteel kõigest 2 jalga sügaw olnud."

Siia juurde olgu Dr. Doß'i arwamine lisatud, kes omas „Balti kanalide projektide ajaloos" kirjutab****): „Kui meie niisugust muinasjutulist teadet wanast Pärnu- Wiljandi- Tartu weeteedest kuuleme, siis wõime meie selle üle alles siis kindlusele jõuda, kui sellekohaseid trükitud teateid ja walitsuse katseid seda weeteed uuesti korda seada, ligema järeluurimise alla wõtame. Ainukene kindlate tõenduste peale rajatud teate selle weetee kordaseadmise katse kohta ulatab sellesse ajasse, mil Rootsi walitsus Liiwimaale tuli, millal siis ka nõu peeti Pärnu lahte Peipsi järwega weetee kaudu ühendada (1650, 1660 a.)"

Seesuguste seletuste peale ei oleks mitte asjata järele waadata, mis Wiljandi linna arhiw tähendatud weetee kohta lausub.

Üks Wiljandi linna arhiwis olew wana kirjutus 1746—1768 a. („Historisch-topographischen Beschreibung der Stadt Fellin") ütleb: „Wiljandi on linn waremetes olewa lossiga ühe pikka järwe põhjapoolsel kaldal (?), mida Wiljandi järweks nimetatakse. Sellest järwest jookseb Wiljandi jõgi läänekaarest Pärnu poole wälja, läheb Wiljandi kihelkonnas olewatest mõisatest, Pärist (Rinigall), Puiatust ja Kõpust mööda ja ühineb Aeso (wist Õisu) küla juures Tori ümbruses Nawesti ja Paide jõega ja kaldub 6½ penikoormat Pärnust eemal Pärnu jõkke. Ida-kaarel aga on Wiljandi järwel üks teine wäljajooks (Ausfluß), mis Wõidu, Uusna ja Wana-Tännasilma mõisatest mööda läheb ja Ojaküla juures Wõidu ümbruses Wirtsjärwe ehk Würtsneri järwe kaldub, mis Tartu lähedal.

Nende wäljajooksude (Ausflüsse) ja jõgede kaudu, mis Wiljandi järwest lähewad (nüüd aga täiesti kinni on kaswanud), on Pärnu, Wiljandi ja Tartu linnade wahel kauplemist jalal hoitud."

Sedasama ütleb üks teine kirjutus 1768 aastast, kus peale eespool tähendatud teadete weel öeldud on: „Need mõlemad wäljajooksud (Ausflüsse), on wanal ajal kaubawedu jaoks tarwitada olnud; niihästi Pärnusse kui ka Tartusse on seda weeteed mööda õige laia põhjaga sõiduriistade abil käidud, nüüd on nad aga nii kinnikaswanud, et waewalt weel weikese paadiga järwest jooksu mööda wälja wõib peaseda."

1784 a. kirjutab Wilj. magistrat: „Nende wäljajooksude kaudu, mis Wiljandi järwest wälja lähewad (nüüd aga koguni kinni on kaswanud ja weel ainult kui weikesed jõekesed tunda on), on endistel aegadel Pärnu, Wiljandi ja Tartu linnade wahel kaubaajamist toimetatud."

Siis weel edasi: „Endistel aegadel, kui weeteed mööda Tartu ja Pärnu wahel Wiljandi kaudu ühendus oli, on siin elaw läbikäimine walitsenud."

Aastal 1811 teatab Wiljandi magistrat ühe sellekohase järelpärimise peale, et „mõningad siinsed wanad elanikud kinnitawad, et nemad on teistelt kuulnud, kuidas wiimastest mõned ise seda teed (s. o. Pärnu Wiljandi- Tartu wahet) weikestes paatides käinud olla."

Nagu nendest arhiwis leiduwatest teadetest järeldada wõib, on ordu ajal Pärnu- Wiljandi- Tartu weeteel elaw kaubandusline liikumine walitsenud. Muidugi mõista, et wõinud ka juba siis wesi sellel weeteel kuigi sügaw olla, nii et seal suuremad laewad käia oleksiwad wõinud, waid selleks otstarbeks tarwitati wist küll madalaid, laiapõhjaga lootsikuid, mis aga siiski niiwõrd tugewad pidiwad olema, et oma otstarbet täita.

Millal see weetee liikumiseks kõlbmataks sai, selle kohta ei leidu linna arhiwis mingisuguseid teateid. Ühes kirjutuses on öeldud, et weeteele palju kallatõkkeid (Fischwehren) olla tehtud, mis 1668 a., wist küll linnawalitsuse kaebtuse peale, eest ära on koristatud. Niisama ei kõnele linna arhiw sellest, millal wesi sellel weeteel kahanema hakkas.

Kõike kokkuwõttes wõib arwata, et mõlemad Wiljandi järwest wälja jookswad ojad 17. aastasaja keskel tublisti kinni on kaswanud, kuna neid mööda siiski weel kuni 1768 aastani weikestes paatides wõidi sõita; 1811 aasta ümber jäi liikumine weeteel täiesti seisma, olgugi, et „mõned wanad kohalikud (s. o. Wiljandi) elanikud kinnitawad, et nemad olla mõnede käest kuulnud, kuidas mõned ise seda weeteed weikestes paatides käinud olla."

Kui Liiwimaa Rootsi walitsuse alla sai ja wiimane kohalikka olusid korraldama hakkas, siis oli tal kord ka nõu Pärnu- Wiljandi- Tartu weeteed korda seada. Et plaan teokstegemata jäi, tuli wist küll sellest, et Rootsi walitsusel siin pikka iga ei olnud.

Peale selle leidub linna arhiwis weel palju materjali selle kohta, kuidas Katarina II ajal seda weeteed jalale seada kawatsetud. Ka siis jäi plaan plaaniks. Aleksander I. ajal aga astuti selles ajas tegelikult wälja. Nagu linna arhiwi kirjadest näha, ilmusiwad 1819 aastal 2 ohwitseri ühes weetöö-komandoga kohale, et kanali korraldamisega hakatust teha. Kaewamisetööde juhatajale pidi linna magistrat abilisteks mitte wähem kui 5 puuseppa, 3 müürisseppa, 2 seppa, 1000 ehitusetöölist ja 2000—3000 lihttöömeesi andma. Nelja ohwitseri juhatusel tegiwad 18 walda 7 aastat wahetpidamata tööd.

Seal jäeti kanalikaewamine korraga seisma, — missugustel põhjustel, seda ei ole senini kindlaks tehtud.

Nii kõneleb ajaloolik materjal. Lisame siia juurde, et alles 1909 a. lõpul ajalehtedes teate seisis, kui oleks walitsusel nõu seda wana weeteed korda seadma hakata. Ei ole kahtlust, et tulewikus see mõte teoks tehtakse. Teistes riikides oleks sarnane ülikasulik weetee ammugi jalale seatud. Kas ja kunas Wiljandi näha saab, et aurulaewad temast mööda Pärnu lahest Peipsisse tosjutawad, seda muidugi keegi ütelda ei tea.

—a.

*) Selle pealkirja all hakkawad meie lehes mitmesugused Wiljandi minewiku kohta puutuwad teated ja kirjeldused ilmuma, mis peaasjalikult Wiljandi linna arhiwis olewate wanade dokumentide ja protokollide peale on põhjendatud. Toim.

**) Raamatust „Jahresbericht der Felliner litterarischen Gesellschaft 1902—1904, lehek. XX—XXIII.

***) Hupel: „Topographische Nachrichten."

****) Dr. Doß: „Zur Geschichte baltischer Kanalprojekte," Düna-Zeitung 1902, nr. 120.

Kirjandusest.

Muinasaja teadus eestlaste maalt.

Kohalised muinasaja kirjeldused Tallinnamaalt. Kogunud ja wäljaannud J. Jung.

Jaan Jungi pildi ja eluloo kirjeldusega W. Reimanni poolt. Eesti Kirjanduse Seltsi toimetused nr. 4. Hind 1 r. 25 kop.

Ükski elujõuline teadus ei jää sellele astmele, mida ta kord kätte on saanud, tarretanult seisma, waid ta sammub ikka edasi täinse poole, nõnda ka meie muinasaja tundmine, mis mõrdlemisi weel õige noor uurimiseharu on. Küll on tähtsad teadlased suuremal arwul ka sellel põllul oma päid murdnud ja mõnigi koht aja- ning hariduse-loos, mida paks muinasudu kattis, kerkis walguse wäljale; aga küllalt on weel küsimusi, mis siiamaale lahtiseks on jäänud, mille üle lõpuotsus kaugeltki weel tehtud ei ole.

Ainete kättemuretsemises seisab meie kodumaal J. Jung kõige esimeste reas; terwe Eesti rahwas töötas tema õhutusel ühes temaga. Tema „Muinasajateaduse" kolmas anne on kauaaegse ootamise järele A. Buschi raamatukaupluse kirjastusel Tallinnas ilmunud. Õpetaja W. Reiman on nimetatud tööle tuntud osawusega kirjutatud J. Jungi eluloo soojaks soowituseks juurde lisanud. 230. lehekülje peal seab J. Jung Tallinnamaa muinasajasse puutuwaid olusid lugeja waimusilma ette. Lähewad meie arwamised kohati ka lahku, siis ei hakka ma ometi neid siin laiemalt harutama, waid hüüan õiglaselt selle toode kohta: tere tulemast!

Willi Andi.

25. VIII. 1910. a.

Kodumaalt.

Tarwastult. Tarwastu kihelkonna-kooliõpetaja H. Tuuksam lahkub nende päewade sees Tarwastust ja asub Tapale uue koha peale. Hra Tuuksam elas siin õige lühikest aega. Üleüldse ei taha kihelkonna-kooliõpetajad Tarwastus kaua püsida. (Hra Tuuksam oli 7. aasta jooksul wiies kooliõpetaja.) Põhjuseks on küll see, et meil kihelkonnakooliõpetajale kõigest 250—300 rbl. aastas palka makstakse ja tema jaoks korralikku korterit ei ole. Kooliõpetaja korteriks on koolimaja-katuse seest wälja ulataw paari sülla laiune ja umbes niisama pikk lauakildudest ehitatud „saal", kus talwel tihti ainult kasuka abil elada wõib.

Soowime hra Tuuksamile head edu uuel kohal. Mia.

Palamuselt. (Tartum.) Teenijate puudus kaswab aasta-aastalt ikka suuremaks, ehk palgad küll kõrgemaks lähewad. Meesterahwastele makstakse kuuekuuse teenimise eest 80—90 rubla, naisterahwastele 45—60 rubla. Ja kui weel selle palga eest teenijaid saada oleks. — Paljud siinsed nooredmehed rändawad ära linnadesse, wabrikutöösse ja ka kaugele Wenemaale, kus nad endid wabamad tunnewad olema kui kodumaal talusulastena. Näha on, et ka põllutöölise-sulase isetead-wus ja enesest arusaamine kaswab. Kui talupoegadel teenijatest puudus, siis wõib arwata, et mõisatel weel mitukorda suurem puudus on. Mõisatööliste ja teomeeste palka ei tea praegustel oludel kuidagi kindlaks määrata, sest see on moona ja mõne muu puruga nii kawalalt ära segatud, et teomees isegi ei tea, kui palju ta palka saab.

—k.

Wõrumaalt. Põllumehe elu. Augusti-kuu wiimasel poolel algas igalpool tõuwiljade kokkupanek. Oder, lina ja osalt ka kaer tõutawad keskmist saaki. Wiimaste päewade sees on kartuliwõtmisega algust tehtud, kartulisaak on pea igal pool kasin. Mõnes nurgas on kartulid suurte wihmasadude järelduisel märja maa sees mädanema hakkanud, umbes 10 protsenti. Rukkikülw ei ole igal pool weel mitte lõppenud, sest et rukkimaa mõnel pool wihmade järel nagu mäda soo wälja näeb. Aiawiljad, — kapsad, kaalid, loomanaerid jne. tõotawad head saaki.

Minu lina- ja linaseemnete kauplus on nüüd Raisneri hoowi peal, mitte enam Rosenbergi juures.

P. Schönberg.

Riia kingsepa J. Heinrichsohni töötuba ja saapakauplus Wiljandis, Lossi uul.

Soowitan kõiksugu saapaid ja kingu wäga ilusa wäljanägemisega ja kõwa wastupidamisega. Teen ainult head tööd paremate wäljaõppinud tööliste abil. Tellimised täidan ruttu ja korralikult. Soowitan weel saapamäärdeid ja nööra wabriku hindadega. Hinnad üleüldse töö headuse kohta wäga odawad!

Sügawa austusega

Riia kingisepp J. Heinrichsohn.

Wiljandi Kaubatarwitajate Ühisuse

liikmeid, kelle arweraamatud juhatuse poolt weel läbiwaadatud ei ole, palutakse neid kauplusesse ära anda.

2 ülikonda 5 r. 25 k. eest.

Saksalilaotamise tõttu saadame meie 5 r. 25 k. eest 2 järgmist ülikonna riiet: 1] 4½ arsch. Prantsuse trikot täielise meesterahwa ülikonna tarwis, wäga wastupidaw moodsa mustriga willast riiet. 2] 8 arsch. wäga sündsat ja ilusat willast riiet «Aurneks» täielise naesterahwa ülikonna jaoks. Niisamasugust 2 paremast sordist tükki saadame 6 r. 75 k. eest. Saatmise raha 55 kop. Siberisse 80 kop. Kui 2 ehk rohkem tükkisid korraga tellitakse, wõtame saatmisekulu oma kanda. Saadame posti kaudu järelmaksuga, ilma käsirahata wastutusega. Kui riie ei meeldi, wõtame tagasi. Adress: r. Лодзь, Фабрика сукопно-шерстяной мануфактуры. № 180. Kirjawah. Wene k.

Igaüks kes enesest ilusat loomutruud pilti soowib teha lasta, see ärgu jätku mitte enne Peterburi päewapildi töökojas järelwaatamata. Sest et mina ainult kõigeparemaid töösid oma töökojast wälja lasen. Peale selle olen hinnad wõistlemata odawaks seadinud.

Austusega A. Link.

Päewapildi töökoda Kantremaal, Wakjali ja Sepa uul. nurg. № 1.

Tähtjas kaupmeestele!

Olen jälle saanud suurel mõõdul ja mitmest wabrikust

kompwekisid, pränikaid,

ja muid kaupasid. Müün kaupmeestele wabriku hindadega.

J. M. Siemann,

Wiljandis Tartu uul.

Kaasiku omad näitusel.

Wiruküla poe ukse peal seisis suur, sinine kuulutus:

„Põllu- ja käsitöö näitus peetakse Wiljandi Eesti Põllumeeste Seltsi poolt Wiljandi linnas Seltsi ruumides 4., 5. ja 6. septembril.

Kaasiku Piider tahtis just parajasti poe ust lahti lükata, et pakk „laewaga" tubakat küsida, kui talle see suur kuulutuse pläräk silma puutus.

Ukse käewangu peos hoides jäi Piider natukeseks peatama ja luges suuremad read sinisest kuulutusest ühe hoobiga läbi.

„Ja jah," lausus Piider iseeneses ja astus poodi.

Kui ta poemehelt paki tubakat oli saanud ja piip uuest tubakast proowiks kohe suitsema löödi, küsis Piider nagu pooltahtmata:

„Kule, mis ne Wiljändi mehe sääl jälle nihukest teewe — wäljanäitust wõi austelungi wõi?"

„Austelungi muudugi neh. Egä aasta nendel sii austelung. Kuulutawe nii, et kiik werstaposti ja majanurga werewit ja sinitsit kuulutusi täis omma. Rahwas lähewe kokku, kaewe härgi ja hobesid, neid pitse ja paalu, piimamasinid, ilosid tälle ja wedruwankreid, — kaewe ja massawe raha, mes siis weel. Aga kenä ikke om küll — sihukene austelung. Näed mõnikõrd sihukesi asju, mida enne kenngi wiil näinud põle, ei usugi, kui teine sulle räägib," kõneles poemees, Kaasiku Piidre wana hea tuttaw ja piirimees.

„Mes uudist sääl ikke om," muhetas Piider. „Ma pidi ka minewa aastal sääl ära käima, aga aeg oli nihukene et es põle wõimalik — ristsed ja juudas teäb, mis siis ikke wiil ette tulliwe."

„No lähme sis tämmu."

Piider laskis poe letilaua peale nõjakile, waatas üles poe lakke, kus tükk pastla nahka, paar- kolm rihma ja kimp piitsasid ripnesiwad ning mõtles.

„Ei tää ütelda . . ."

„Mis sääl siis ees om: pane täkk wedruwankre ette, naene lapsed peäle ja — las' wajub."

„Kas sa siis mõtled mennä?" küsis Piider.

„No egas mina küll minemäta ei jätta. Saab sääl sel ajal mõndagi nalja nähä ja kuulda."

„Ei tää praegu ütelda . . ."

Poest wälja minnes luges Piider weel näituse kuulutust hoolsamini üle ja mõtles kodu poole sammudes poemehe ettepaneku üle järele.

„Mes sa sääl poe juures ka uudist kuulsid?" küsis kodus Jantsi-poeg, nagu alati, kui isa poe juurest tagasi tuli.

„Medä tühja sääl kuulda om. Kuulutusen sais ülewal, et Wiljändin tämmu jälle to austelung wõi näitus peetäs. Kaupmees lubas minna."

„Lähme meie kah, — minewa aastal jäi muidugi minemata. Kõik käisiwe ja tämmu lähwe jälle pea egäst talust," kõnles Jants.

Ta oli tõesti kuulnud, kuidas teised poisid külas nõu pidasiwad kõik Wiljandi näitusele minna. Muidugi mõista, et ka neiud lähewad ja Jants oli mitmel korral mõtelnud, kui närune see oleks, kui kõik teised lähewad ja tema kodu jääb.

„Ei tää ütelda praegu. Eks näeme tollepoole . . ." — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

Kui Kaasiku Piider kuulis, et külas mitmel pool Wiljandi näitusele minemisest rääkima hakati, wõttis ta nõuks seda asja ligemalt järele kaaluda. Ja kui Jantsi-poeg ikka enam näitusest juttu tegi, ütles Piider ühel pühapäewal poes olles oma naabrimehele Ala Antsule, nii, et kõik poesolejad kuulsiwad:

„Mis sa arwad, Ants, Mina sõida tulewe pühapäewal Wiljandi austelungile."

„Mes ma arwa — ma jo esi ka sõida, mes sääl weel arwata. Kui muud säält ei saa, siis ometi Wiljandin üitskõrd eä keretäis juuwaki." — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

Kui Piider kodus omast otsusest rääkis, muutus Jantsi-poisi meeleolu ütlematta rõõmsaks. Ta läks selsamal pühapäewal naabrikülas olewale simmanile, tantsis seal kui esimene poiss, ajas Wiruküla kõigeilusama neiuga Aru Ellaga üliladusalt juttu ja küsis koduteel Ellalt.

„Kule, kas te kah tulewe pühapäew Wiljändisse lähäte?"

„Muidugi" — oli ilusa Ella wastus ja Jantsil oli see nii armas kuulda. —

— — — — — — — — — — — — —

Näituse- pühapäew jõudis kätte. Juba wara hommikul oldi Kaasiku talus jalal. Jants seadis wankrit sõiduwalmiks, Piider ise pügas habeme natuke lühemaks ja perenaene ühes Leenist-tütrega oliwad riidesepanemisega kibedasti ametis. Perenaise tegu see oli, et Leeni, kes kewadel leeri pidi minema, tänawu ka Wiljandi näitusele peab saama.

Eemal maanteel aga kuuldi juba wankri kõminat: seal kihutasiwad Wiruküla peretütred ja perepojad Wiljandi poole. Pea saiwad ka Kuusiku omad korda ja kõigil oli nii hea tundmus, kui wanker, neli inimest peal, õue wärawast wälja ja wäljawahelt läbi maanteele jõudis.

„Ära sa Piider, nii wäga kihuta", manitses perenaene, „neli inimest peäl, wedruwanker kah — hobesel küllalt wedada."

„Mes sa, Reet, ka nihukestest asjust teäd," sõnas Piider ja tõmbas ohje. „Kümme wersta ees wõi taga. Kae, kuidas muu rahwas ajawe — kui näed, siis mõtled, et inemise kaowe peält ärä."

Maanteel oli sõitjaid ja jalaminejaid rohkesti. Piider raputas uhkelt ohje ja kihutas nii mõnestki sõitjast mööda, muu seas ka Wiruküla Kadaka Jakobist, kes oma hobuste üle alati kiidelda armastas.

„Jakobil ka mõne hobese! Temä kaegu, kuidas Kaasiku Piider sõidab," muhetas Piider, kui Kadaka omad tükk maad tahapoole oliwad jäänud.

Natukese aja pärast hakkasiwad Wiljandi tornid paistma ja — ei läinudki palju aega, kui juba linnas oldi.

Linnas keerati tuttawa sissesõidu-koha wärawast õue. Hobuseid oli seal juba õige palju ees ja Kaasiku Piidrel oli tegu oma kärsitumale wõigile parast paika leida. Sinnasamasse õue sõitsiwad weel mitmed tuttawad Wiruküla omad.

Esimene asi oli riideid tolmust puhtaks teha ja siis — austelungile.

Ilm oli ilus, rahwas linnas igal pool liikwel. Tuttawaid omawallamehi nägi Piider igal pool. Ja neid linnasakju — neid oli iga sammu peal. Mitmeid tundis Piider, kergitas neile päris wiisakasti kübarat. Suurem hulk rahwast läksiwad põlluseltsi poole, kus see austelung pidi olema. Kaasiku omad seltsisiwad inimeste parwesse. Kitsal kõnniteel oli igal pool rahwast, nii et päris wõimata oli seal ehk linnalase moodi käia. Piider katsus ka teiste wiisil kõnniteed tarwitada, kuid alatised wastutulejad sundisiwad teda ikka ja ikka uulitsale astuma.

„Eh, neid Wiljändi uulitsaid ja kõik — üits maakiwi rodu, muud midagi! Kui sa ikka oman kodun kõnnid, siis teäd sa, et sul kõwa põhi jalge all om!" lausus Piider kõnniteelt uulitsale Reeda ja tütre seltsi pöörades.

Jants aga oli kus seda ja teist kadunud.

Põlluseltsi juures oli kära suur. Rahwast palju ja piletimüüjate juures koguni tungimine. Põlluseltsi õuest kostsiwad mitmesugused healed: seal kajas kõneköma, loomade healitsemine ja kange pasunakoori mäng.

„As te pagana, kudas nemä austelungi teewä", mõtles Piider lõbusa muigatusega iseeneses.

Mõni minut kulus enne ära, kui Piider kassa juures korra peale sai.

„Andke kolm piletit, — minule, Reedale ja tütrele, — Jants wõib ise omale osta," hüüdis ta piletimüüjale ja wiskas kümnerublalise paberi laua peale.

Lõbusalt naeratades ulatas piletimüüja piletid ühes ülejäänud rahaga Piidrele kätte.

Natukese aja pärast oliwad aga piletid juba wärawahoidja näpus ja Kaasiku omad peasesiwad näituseplatsile.

Esialgu waadati seltsis, mis seal austelungil ka õige näha on. Näha oli tõepoolest enam, kui Piider oli arwanud, kuid esimese hooga ei saanud ta õiget aru kätte, — waatas niisama ühte ja teist, jäi korraks siin, korraks seal peatama. Reet ja Leeni oliwad kuri teab kuhu kadunud.

Korraga lõi talle keegi õla peale.

„Aa, wõi sina ka siin!" Rääkija oli omaküla kaupmees.

„Kuidas muidu, — naene, lapsed ei jätnud järele," wastas Piider.

„Kas sa oled kuulnu, mede küla Jaagu-Ants olewat oma näru warsa eest kuld auraha saanu?"

„Mes jutt to om", imestas Piider. „Kas Antsul ka mõni sihukene wars om?! Kui temä joba auraha saab, siis saawa küll kõik Wiruküla peremehe, kui nemä oma hobese wällä toowe, egaüits auraha."

„Tõsi jah, olewat küll saanu," kinnitas kaupmees.

Piider mõtles natukene aega. See oli natuke na walus kuulda, et Jaagu-Ants, see pooletalu peremees, auraha on saanud.

„Mes ime sääl siis om," sõnas Piider ja tõmbas tubaka piibus põlema. „Kui mina oma warsa ja wasika oles austelungile toonu, oles mulle nimelt kaits aurahha antu."

Kui kaupmees ette pani, Jaagu-Antsu warsa waatama minna, lõi Piider käega:

„Mes temäst tühjäst waadate, egäüits teäb, mihukene temäl to warsa näru om."

Näituseplatsil ümber kõndides trehwas Piider jalgu omaküla meestega kokku. Oliwad enamiste nooredmehed ja juba „rõõmsas" tujus. Üks tõmbas pudeli taskust wälja, rüüpas ja pakkus Piidrele ka.

„Säh, wõta wana äiapapa, — saime juba tütrega kokku."

„Ah, kas nägite Reeta ja Leenit?"

„Noh, see Reet sul, Piider, ju ees ja taga, näitab tütart terwele Wiljandile. Küll toowad tulewal aastal kõik kangad ja käterätikud austelungile, waat kus siis aurahad ja kiitusekirjad tulewad," naeris Mäe Tõnis.

„Äh, neid aurahasid wõi muud! Too kõike tühja-tähja siia weel teistele waadate. Mes tollestki kenngile saab."

„Mes saab?! Mes sest ilma elustkenngile saab! Ela, ole rõõmus, käi linnas ja laadal, kae teisi ja näita hennäst — üitskõrd sured nii kui nii ilmast wälla," rääkis rõõmus poiss Sepa Joosep.

Piider sügas rahutumalt kõrwataguft. Tale tuli see nii imelik ette, et Jaagu-Ants warsa eest auraha saanud. Ja nagu midagi kahju sarnast, kadedat, mõlkus tal selle peale mõteldes meeles.

Ta pööras poiste salga juurest minema, et Reeta ja tütart üles otsida. Aga see ei olnud sugugi kerge töö, hulga rahwa seast oma leida. Otsis ja otsis aga ei näinud Reeta ega Leenit kusagil. Kord arwas ta kusagil Jantsi ühe tuttawa tütruku seltsis nägema, aga kes see tüdruk oli, seda ei tulnud Piidrel korraga meelde.

„Näe poissi, — wõi tema juba tüdrukutega kamandeb," urises Piider iseenses.

Wiimaks nägi ta korraga Reeta ja tütart ühe trepi peal seiswat. Piider tormas rahwast läbi ja sai õnneks omad kätte.

„Kus te kuriloomad ometi olite kõik see aeg? Ma otsisin, nii et hirmus. Ei maksa teid enam teinekord Wiljändi austelungile tuua."

„No sinuga ei maksa küll teinekord tulla, — kaod käest nagu maa-alla ära. Oleksime üheskoos ometi mõndagi waadanud — sa Jeesuke, mihandetsi asje siin kõik kokku toodu om!

„Olgu peäle, egäs sa kõike ikke ära õppi ei jõuwa, mes sa siin näed. Ja see ilmatu rahwas, — üits wahib ütte tõine teist, näutewä hennäst ja kaewe tõisi — see om see ilma asi." — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

Päike oli juba koguni madalas kui Kaasiku omad näituse platsilt lahkusiwad. Jantsi ei olnud kusagil näha.

„Kus ta kuri ometi peaks olema?" kurtis Reet, kellel kodumineku ga nii rutt oli.

Jants aga ei tulnudki. Keegi omaküla mees tuli Kaasiku rahwa wankri juurde ja ütles, et Jants olla teiste Wiruküla poistega Seasaares joomas, kust nemad kõik ühes summas kodu lubanud sõita.

„Kuule, wõi jooma lännuwe! Kule Piider, mine kutsu ta ära, oleks ju waja ära minna," häbaldas Reet, kellel kõigest Wiljandist tuju nähtawasti ära oli.

„Mes sääl nõndapalju kõnelda. Om poiss tibeda peäle lännu — las olla, — ei ole temäl edimane kõrd lakku, ei kao tema kohegi ära kah," sõnas Piider, rakendas hobuse ette, käskis Reedal ja Leenil wankrile ronida, hüppas ise ka ääre peale ja kihutas mürinal linnast wälja.

Kõige tee seisis tal see hull asi meeles, kuidas ometi Jaagu-Ants oma warsa näru eest austelungil auhinna wõis saada.

4. IX. 10. Spectator.

Teater „Modern“

Wiljandi Käsitööliste Abiandm. S. ruumides
Posti uul. Pühapäewal, 5. sept. 1910. a.

elektri elawate piltide näitus.

Wäga huwitawa programmi järele 5. jaoskonnas, muude seas järgmised pildid:

Riia pidupäewad tänawu suwel,

Keiserlikkude Kõrguste külaskäik Riias Peetri Suure ausamba awamise puhul.

Tähelepanemiseks põllutöö näitusele tulejatele eeskujulik põllupidamine wäljamaal.

Õpetlik waatus põllupidajatele. Näidatakse muude seas kodulindude kaswatamise wiisi, loomulist ja kunstlist kodulindude haudumist.

Peale selle dramad, legendad ja naljapildid.

Ligemaid teateid programmidest. ● ● ● Iga etendus kestab umbes 2 tundi.

Etendused hakkawad **kell 4 p. l.** ja kestawad wahetpidamata kuni **kellu 11. ööseni.** Sisseminna wõib alati ka poolikute etentuste ajal, kuna nägemata jäänud piltisid järgmise waatuse ajal näha wõib.

Suurepäraline elektri walgustus

Mängib oma alaline orkester.

Piletite hinnad: Loshe — 75 kop., I pl. — 40 kop., II pl. — 30 kop., III pl. — 20 kop. Lapsed maksawad pool hinda.

Palutakse nende platside peale istet wõtta, millede kohased piletid on ostetud.

Austusega

Direktsion.

Uuelt saadud

suures wäljawalikus

kõiksugu

Lambid ja nende üksikud jaod, **wihmawarjud, wihmakuued,** kui ka palju muud uut kaupa soowitab wõimalikult **odawate hindadega.**

Kõigekasulikum ostukoht kaupmeestele.

J. Hennock'i riidekaupluse jaoskond, Wiljandis.

Kooliraamatuid

ja kõiksugu koolitarwitusi kõigi koolidele linnas ja maal soowitab

T. Kurrikoff'i raamatukauplus

Wiljandis Ed. Pohli majas, wastu Rosenbergi wärawat.

Pruugitud 12. hobuse jõuline

Lokomobil

odawasti müüa. Iseäranis sünnis sae- ja jahuweskete tarwis. Järel küsida katalsepp **Metsamärdi** juurest, **Wiljandis.**

Kingseppadel ja jällemüüjatel on sellepärast minu juurest **saapapealseid** kõige kasulikum osta, et siin **hea materjal** ja **töö wastupidaw** on. Peale selle soowitan oma rikkalikust nahakauplusest kõiksuguseid nahakaupasid wõistlemata heade tingimistega.

Aupaklikult **M. Mintz**

Kauba uul. nr. 3, wastu Põdra poodi.

Kahetoaline

korter,

ühes neljahobuse talliruumi ja tõllahoonega (ka linakaupmehele kõlbulik), on üüri peale anda Weski uul., hr. Linde majas № 21

Tarwitatakse

tüdrukut

äraresimiseks Samara asundustesse. Maatüdrukutel eesõigus. Palk 8 rbl. kuus. Lähemat selle lehe talitusest.

Tarwitan kohe

2 töölegijat ja **õpipoissi.**

Walmistan kõiksugu meeste ja naesterahwaste ülerriideid. Rätsep **J. Wadi, Wiljandis,** wastu postkontorit.

10. Septembrist s. a. on üks

ärkli-tuba

Rillo majas, Kassisaba uul. wäljaüürida.

Korralikku **abilist**

tarwitab walla- ja kohtukirjutaja. Tingimised ühes lühikese elulookirjeldusega saata: чр. Феллинъ, Pujatu, H. Raid.

Häksli masinaid

Mayfart ja Co. wabrikust ja „Phöniks“ wabriku

atru

on saada

Wiljandi Kaubatarw. Ühisuse kaupl. Lossi uul.

Minu uurikaupl. ja töötuba on nüüd

Lossi uul. № 15 Schoppe mjas,

Ormissoni riidekaupluse wastu.

Austusega uurmaaker

H. Luik.

A. Reewits'a

raamatukauplus

Wiljandis

müüb kõigeuuemat edumõttelisemat kirjandust suurel ja wähesel arwul.

Kooliõpetajatele, raamatumüüjatele, raamatukogudele, koolilastele ja Eesti asunikkudele Wene- ja wäljamaal on ikka kõigeparem ja õiglasem ostukoht A. Reewits'a raamatukauplusest.

Kõige uuendaste mõtteliste ajakirjade tellimiste wastuwõtmise koht ja üksikute numbrite müük.

Kõige suurem kantselei tarwituste ladu walitsuse kohtade ja eraasutuste tarwis.

Sõber, kui tuled Wiljandisse, astu ka **Reewits'a** poole sisse.

Kõik, kes ilusaid riideid kanda soowiwad,

lasewad omad kangad, ülikonnad, kleidid jne.

A. Danziger'i

auru-wärwimise wabrikus Riias wärwida.

Hinnad harilikud!!!

Sealsamas saawad ka kangad ja walmisriided weekindlaks tehtud (imprägneritud), kuna riie oma ilu ega pehmust ei kaota.

Ärgu keegi ennast teiste wõistlejate poolt uulitsale pandud **sissemeelitajatest** eksitada lasku, waid waadaku Danzigeri ukse ärisilti kui ka aurahasid, mis meie äril kõige rohkem on.

Wastuwõtmise koht Wiljandis **Tartu uul. wastu Wiljandi wallamaja.**

Asjaajaja: J. Kalam.

Markus Fürst, Pärnus.

Nikolai uul. nr. 6, linnaameti maja wastu

Telefon nr. 73.

Kõige kasulikum ostuk. kaupmeestele,

kust suurel ja weiksel hulgal

pudu-, isu-, moodi-, teras-, kirjutusmaterjali- ja riidekaupasid

saada wõib.

Suure läbimüügi tõttu on mul wõimalus alati kõige uuemat, moodsamat, paremat ja mitmekesisemat kaupa ladus pidada ja kaupmeestele, olgu maal ehk linnas, kasulikkude tingimistega müüa.

P. S. Soowitan kõiksugu **lana-** ja **detsimalkaalusid.**

Kangrutele ja kudujatele esimene kõige kasulikum lõngade ostu koht wabriku hindadega.

Marus Fürst.

!!! Talitus kiire, aus ja korralik !!!

!! Uutele algajatele kasulik ostukoht !!

Rootsimaa

Skandia-

Nafta-motorid

annawad rehepeksumasinatele, weskitele ja igale tööstusele

odawat tööjõudu.

Ostutingimised kerged.

Hinnad odawad.

Chr. Rotermann

Wiljandis.

Kõige odawam ostukoht Tartus.

Teatan austatud kaubatarwitajatele, et mina kõik oma

kaubad suurel wiisil

otsekohe pae- ja haffikatest saan, sellepärast on minul wõimalik igasugust riidekaupa: willast, poomwillast ja linast, suurel- ja weiksel- wiisil **wõistlemata odawate hindadega müüa.**

P. Luksep,

Riidekaubaladu Tartus, wastu Kaubahoowi, Lellep, Arens ja Ko. kaupluse kõrwal.

Ülemüüjatele wabrikuhinnaga!!!

Jällemüüjatele wabrikuhinnaga!!!

Wiljandi Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Wiljandi Eesti Põllumeeste Seltsi ruumides.

Awatud 3 päewa nädalas, igal teisipäewal, neljapäewal ja reedel kella 12—3 p. l.

Ühisus wõtab raha hoiule 4—4½ % eest ja annab laenusid 6—6½ % wastu.

Aktiva. Ärisseis 1. septembril 1910. Passiva.

Aktiva	Rbl.	Kop.	Passiva	Rbl.	Kop.
Kassa	1.827	75	Osamaksud	51.442	83
Teistes pankades hoiul	130.551	37	Tagawara kapital	3.862	71
Wäärtpaberid	1.044	25	Kautsjon	101	—
Liikuw warandus	1.296	03	Hoiusummad	431.929	19
Kulud	1.443	10	Protsendid	14.780	78
Laenud	369.020	—	Üleminewad summad	204	07
			Wiiwituse protsendid	360	41
			Iseäranis tagawara kapital	1.465	84
			Wäljawõtmata 1909 a. puhtastkasust	1.035	67
	505.182	50		505.182	50

Juhatus.

Kooliraamatud,

mis August Busch'i raamatukaupluse kirjastusel Tallinnas ilmunud ja raamatukaupl. saada on:

Bilow, A., Arithmetikaliste ülesannete kogu keskkoolidele. 3 jagu. Hind à 40 kop.

Busch, A., Kuke-aabits. (Piltidega.) Hind 10 kop.

* **Ederberg, F.,** Lühikene Piibli-teadus. Juhatuseks püha kirja tunnisele koolile ja kodule kirja pandud. Hind 25 kop.

Johanson-Pärna, J., Wene-Eesti sõnaraamat. (Üle 16 tuhat Wene keele sõna.) Neljas trükk. Hind 80 kop.

* **Jürgens, J. L.,** ja **Tasak, K.,** Geografia õperaamat.

I. jagu: Füsika- ja matematika-geografia algõpetused. Wenemaa geografia ühes meie kodumaa täieliku kirjeldusega. Piltidega ja kaartidega. Hind 70 kop.

II. jagu: Europa kirjeldus. Piltidega ja kaartidega. Hind 70 kop.

III. jagu: Asia, Afrika, Amerika ja Australia kirjeldus. Piltidega ja kaartidega. Hind 70 kop.

* **Kampmann, M.,** Kooli Lugemiseraamat. Esimene jagu, 139 pildi ja 2 kodumaa kaardiga. Teine jagu 45 pildiga. Hind à 60 kop.

Кузикъ, Т., Географія для начальныхъ школъ Прибалтійскаго края. Hind 20 kop.

— Словарикъ (Sõnaraamatukene) къ букварю «Русскаго слова» Л. Григорьева. Hind 10 kop.

— Словотолкователь для эстовъ ко второму выпуску учебника Л. Григорьева и Б. Оленина «Русское слово» и краткая русская грамматика. Hind 18 kop.

— Словарь къ третьему выпуску книги для класснаго чтенія «Русское слово» Л. Григорьева и Б. Оленина. Для эстовъ. H. 20 k.

— Wene-Eesti sõnastik „Родной міръ“ 1-sele jaole. H. 10 k.

— Wene-Eesti sõnastik „Родной міръ“ 2-sele jaole. H. 18 k.

— Wene-Eesti sõnastik „Родной міръ“ 3-dale jaole. H. 20 k.

* — Wene-Eesti ja Eesti-Wene sõnaraamat. (960 lhk.) Hind pehme kaantega 2 rbl. 50 k., kõwade kaantega 3 rbl.

* — Школьный пѣсенникъ для эстонскихъ начальныхъ училищъ. Kooli-laulik Eesti rahwakoolidele. Hind 20 kop.

** **Lipp, M.,** Koolilaste piiblilugu ehk Wana ja Uue Seaduse piibli jutustused salmidega. Kuues trükk. Hind 40 kop.

** — Piltidega piiblilugu. Neljas trükk. Hind 40 kop.

** — Piiblilugu seletustega. Esimene raamat: Wana Seaduse lugu. Teine trükk. Hind 30 kop.

** Piibli lugu seletustega. Teine raamat: Uue Seaduse lugu. Teine trükk. Hind 60 kop.

** — Koolilaste kirikulugu ja Lühike kodumaa kirikulugu. Alamate koolide ja leerilaste jaoks kirja pandud. Neljas trükk. Hind 50 k.

* **Mohrfeldt, A.,** Kirikulugu. Hind 50 kop.

Prawdin ja Mühlmann, Rehkendamise ülesannete kogu rahwa alguskoolidele. I. jagu. Hind 25 kop.

* **Pärn, G.,** Piiblilugu ja Luteruse weikene katekismus algus- ehk elementarkoolidele linnas ja maal. 49 pildiga, Palestina ja ülewaatuse kaardiga. Hind 40 kop.

Tähendus: Tutwustamise-eksemplar saadetakse soowijatele 10-k. margi eest.

* **Sitska, J.,** Ajaloo algõpetus. Wana-, kesk- ja uusaeg. (Ühes köites.) Hind 80 kop.

— Üleüldine ajalugu, Wana-, kesk-, uus- ja kõigeuuem aeg. Neli jagu. Hind à 80 kop.

Täh.: I jagu (Wana aeg) ja III. jagu (Uus aeg) ilmunud, teised teoksil.

* **Tasak, K.,** Geografia käsiraamat. Matematika- ja füsika-geografia algõpetused ja wiis maailmajagu. Piltidega ja kaartidega. Kaartid joonistanud J. L. Jürgens. Hind 50 kop.

Raamatud, millel üks tärnike (*) ees, on Riia õpekonna kuratori nõukogu, 2. tärnikesega (**)raamatud aga kindral-konsistoriumi poolt koolides tarwitusele wõtta lubatud. Teised on weel läbiwaatamisel.

H. Leoke'se kirjastusel ilmunud uued

noodiraamatud:

Labajala walsid wiiulile.
10 wanaaegset lugu. Hind 10 kop.

Eestirahwa mängutükid,
torupillile, sarwele, wiiulile, 20 lugu. Hind 25 kop.

Pillimees,
Ilusad tantsutükid ühe, kahe ja kolme wiiulile. Hind 20 kop.

28 walssi wiiulile.
Kõige ilusamad pillilood wiiuli, sarwe ja torupilli järele üleskirjutatud. Hind 25 kop.

Markide wastu saadetakse raamatud tellijatele ilma postikuluta kätte, Adress: Феллинъ H. LEOKE'SE raamatukpl.

T. ja A. Ressaar, Wiljandis.

Soowitame wäga headel tingimistel üleilma kuulsaid, igalt poolt auhinna saanud Inglise Rausomes, Sims ja Jefferies

Rehepeksu garniturisid.

Soome rehepeksu garniturisid, kerged wedada ja odawad

Rootsi ja Inglise naftamotorisid.

Prantsuse turbinisid.

Alumise jooksuga weskesid. — Kunstweskikiwa ja nende materjali. — Õmblusmasinaid. — Jalgrattaid. — Kaalusid. — Grammofonisid. — Koorelahutajaid, piimatalituseriistu. — Põllutööriistu.

Kõigekasulikum

— ja odawam ostukoht kõiksuguseid —

palitu-, ülikonna-, willaste kleidi- ja kostümi- **riideid,**

siidi- ja suurarätikuid on

J. Oja

kauplusest Wiljandis, wastu Rosenbergi wärawat.

R. Natus'e

auruwärwimise, keemialise pesemise, riidewanntamise, käärimise ja dekaterimise

wabrik

teeb alati head tööd, tellimiste täitmine kiire ja korralik, hinnad kõige odawamad.

Sel aastal olen weel omale ühe auru tsilindriga pressi ülesse seadnud, mille pärast kõik kangad wäga pehmed ja ilusa läike omandawad.

Aupaklikult **R. Natus, Wiljandis.**

Külwaja 1911.

Peterburi Eesti Üliõpilaste tähtraamat ilmunud.

Lisa: W. Kann. Baltimaa omawalitsus ja Wenemaa semstwo.
K. R—or, Ojata. A—i, Mõtted Eesti kultura üle Tallinna laulupidu puhul.
J. Anwelt, Rahwakool ilma rahwata.
J. Depman, Taskukell kompassi asemel.

Politika ülewaade 1909—10. Statistikalised teated (rahwahariduse, alkoholismuse jne. üle) hulga piltidega. Mitmesugused näpunäited raamatukogude ja lugemisetubade awamise asjus.

Täielisem kalendarium, kui ühelgi teisel Eesti tähtraamatul.

A. Uurits'e kaanepilt III. + 96 lehek.

Hind 15 kop.

P. E. Ü. S. soowitab weel oma toimetusest:

Käsi tules I. kirjatööde kogu.	Hind	70	kop.
Käsi tules II. kirjatööde kogu.	„	80	„
J. Depman, Ilmutus kõnes ja tormis.	„	23	„
J. Depman, Komedid ja tähesaod.	„	35	„
Prof. Schimkewitsch, Inimesesoo tulewik.	„	25	„
Prof. Dogel, Weri	„	25	„
Prof. A. Menger, Õiguseteaduse ühiskondlised ülesanded.	„	15	„
Killud I. kirjatööde kogu. 122 lhk.	„	20	„

Ladu Wiljandis H. Leoke'se juures.

Ühe- ja kaheraudaga

jahipüssa, rewolwreid

ja teisa **jahitarwitusi** soowitab **suures wäljawalikus wõistlemata odawate** hindadega.

Peale selle weel kahe- ja kolmereaga

harmonikaid, tasku- ja **habeme-** } **nugasid,**

juukselõikamise masinaid, rahakottisid,

ühe- ja kahe-waatega

pikksilmasid.

Aupaklikult

A. Reier'i püssikauplus, Wiljandis.

Jällemüüjatele wabriku hinnaga.

L. H. Rosenthal

kõige odawam ostukoht

Wiljandis.

Teatan austatud kaubatarwitajatele, et mina kõik omad kaubad suurel wiisil

otsekohe peahallikatest saan,

sellepärast on minul wõimalik igasugust riidekaupa: nagu meesterahwa

ülikonna riideid

naesterahwa

kleidi riideid willast ja poolwillast,

suuri- ja **liidi-rätikuid,** pesu tarwis linast ja poollinast **riiet,** niisama ka hõbe ja kuld **asju,** uurisid kuulsatest wabrikutest, kuld ja hõbe

laulatuse- ja kibla-

sõrmuseid

suurel ja weiksel wiisil wõistlemata odawate hindadega müün

L. H. Rosenthal

Wiljandis, unes Ed. Pohli majas.

Jällemüüjatele wabriku hinnaga.

Oleme saanud

wastutawa headusega kõige uuemat sorti kerge käiguga hobusejõulised

rehepeksumasinaid, detsimal-kaalusid, tuulamisemasinaid, häkslimasinaid,

ajakohaseid Põllumeeste Seltsi

atru,

kui ka muid põllumeeste tarwitusi soowitame

Wiljandi Eesti Põllumeeste Seltsi kauplus.

Kes restisid ostab teenib palju raha!

Uutesse ruumidesse

asumise pärast müüakse suur

saadetus restisid

wäga mitmesugustest riietest, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{3}{4}$, 2, $2\frac{1}{4}$, $2\frac{3}{4}$ 3, $3\frac{1}{4}$, $3\frac{1}{2}$, $4\frac{3}{4}$ ja **4 arsch.** pikad, sündsad

meesterahwaste ülikondade, pükste, palitute, pool-palitute,

naesterahwaste

mantlite, ülejakide, kleitide, kostümide jne. tarwis,

weiksed restid

poiss- ja tütarlaste ülikondadeks

40% alla

wabrikuhinna.

Peale selle soowitame oma rikkalikust kalewiladust wärwilisi **kalewisi naesterahwa õhtumantlite** ja **kostümide** jaoks,

Uniwormi kalewit, trikot ja kantimise-riiet. **Liwree-** riided, talar kalewit, ratsa-riiet.

Rikkalik wäljawalik musta kalewi sortisid mitmesuguste hindadega, kuni kõige peenema salongi ülik. riideni.

Woodri-riideid ja kõiksuguseid rätsepa tarwidusi mitmesuguste hindadega soowitab

Kalewiladu

„Waldenhof,"

Tartus,

nüüd Aleksandri uul. № 6.

Mustrid on igal ajal waatamiseks näha, restide küljest tükkisid kojusaatmiseks ära ei lõigata.

Laagris waatamas käimine on wäga soowitaw.

Põllutööriistade ja masinate ladu

Chr. Rotermann

Wiljandis

soowitab suures wäljawalikus

rehepeksumasinaid

„Lanz"i wabrikust hobuste-, wee- ja motorijõuga tarwitada,

tuulamise- ja häksli masinaid, atru,

kuulsamatest wabrikutest

wedru- ja heinamaa-äkked.

Rahwameelne Eesti ajaleht **„Wiljandi Teataja"**

ilmub 1. jaan. 1910. a. saadik Wiljandis wannutatud adwokadi K. Baars'i wastutusel ja „Kirjastuse Ühisuse" wäljaandel 2 korda nädalas, iga esmaspäew ja neljapäew.

„Wiljandi Teataja" on tõsine rahwa healekandja, sest et ta otse ärksamate rahwaliikmete poolt elule on kutsutud. Juba minewaaasta algusel oli siinsetel seltskonnategelastel soow Wiljandisse enam-wähem erapooletut rahwa healekandjat, mis igasuguste eraettewõtjate mõjust täitsa waba oleks, asutada. Selleks peeti ka siinsete teiste lehtede omanikkudega ühendamise asjus läbirääkimisi, mis aga mitmesugustel mõjuwel tagajärjetaks jätwad. Asutati siis ka kõigist raskustest hoolimata uus ajaleht „Wiljandi Teataja", mis omale juba lühikese aja jooksul rohkel arwul sõpru on wõitnud.

„Wiljandi Teataja", tahab iseäranis hoolsalt kohalist elu-olu igakülgselt ja erapooletult arwustada ja kirjeldada, pearõhku aga mitmesuguste ühistegewusliste asutuste peale panna. Kõiksugused ühistegewuslised ettewõtted ja nähtused saawad „Wiljandi Teatajas" ilmuwates juhtkirjades asjatundjate majandusteadlaste ja ühistegelaste poolt kõne alla wõetud.

„Wiljandi Teataja" seab omale juhtmõtteks: „Ühinemises on jõud ja tulewik. — Peale selle ilmuwad weel „Wiljandi Teatajas" wäljawalitud juhtkirjad mitmesuguste teiste eluase puutuwate küsimuste üle; niisama toob ta ka igasse teaduseharusse puutuwaid teaduslisi kirjatöösid, siis wõimalikult wärske, lühike ja selge ülewaade Soome-, Wene- ja wäljamaa elu kohta. Riigiwolikogu ja selle komisjonide tööde üle awaldame alati kõige uuemaid teateid. Kodumaal on meil igas wallas oma eri-kirjasaatjad, kes, kui ümbruskonnas midagi tähehelepanemise-wäärilist juhtub, seda aegsasti toimetusele teatawad.

„Wiljandi Teataja" jutuwurgas ilmub 1910. a. jooksul Clara Viebig'i „Igapäewane leib" peale selle weel „Naeste küla" siis Max Kretzeri „Mäejutlus". Peale selle ilmutatakse weel paremate wäljamaa kirjanikkude töösid Eesti keeles, kuna pearõhku aga Eesti algupäraliste ilukirjanduslikste toodete peale pannakse.

„Wiljandi Teataja" tahab oma püüdmistes alati õiguslikkusse piiridesse jääda ja ülekohtu wastu igal pool wälja astuda. Kõiksugused ülekohtused ja mitte õiged nähtused, tulgu need kelle poolt tahes, leiawad „Wiljandi Teataja" weergudel kibedat arwustust ja waljut hukkamõistmist.

Et ka **„Wiljandi Teataja"** tehnilisest küljest mitte ei kannataks, selleks oleme omale parema Wiljandis asuwa trükikoja rentinud, mis sõnumete ja mitmesuguste teiste uudiste wärskusel palju kaasa aitab.

Kaasanneteks on 1910. a. wärwiline **seinakalender** ja iga kuu ilukirjanduslise, teadusline ja naljasisuline kuulisaanne

„Tõtt ja nalja".

„Wiljandi Teataja" toimetuses töötawad alaliselt peale peatoimetaja adwokat K. Baars'i, H. Ramsing, J. Wahtra, A. Sibul ja J. Kiwistik. Peale selle on kaastööd tähtsamatelt Eesti kirjanikkudelt, teadusemeestelt ja seltskonnategelastelt palutud. Senini on kaastööd lubanud: hrad wan. adw. J. Jaakson, instruktor A. Johannson, põlluteadlane A. Leis, M. Martna. Dr. agr. J. Raamot, Dr. P. Reier, adw. Lui Olesk ja kirjanik Ed. Wilde. Kohalikkudest seltskonnategelastest ja kirjanikkudest on senini kaastööd saatnud: A. Ilwes, P. Kamsen, A. Jorits. A. Riggol, Ed. Schönberg, Willi Andi ja Rich. Roht.

Tellimised 1910. a. II. poole peale on awatud.

Tellimisehind:

Postiga:	12 kuus 3 rbl. 50 kop.		Postita:	12 kuus 2 rbl. 80 kop.
	6 „ 1 „ 80 „			6 „ 1 „ 45 „
	3 „ — „ 90 „			3 „ — „ 75 „
	1 „ — „ 30 „			1 „ — „ 25 „

Wäljamaale: aastas 5 r. 50 kop. ½ aastas 3 r. ¼ aastas 1 r. 50 k. 1 kuu 50 k.

Tellimisi ja kuulutusi wõtawad kõik raamatukauplused, kooliõpetajad, wallakirjutajad ja seltskonnategelased wastu. Kes aga soowib, et leht ruttem ilmuma hakkaks, sellele soowitame lehte peatalitusest tellida.

Proowinumbrid saadetakse soowijatele hinnata.

Toimetus ja talitus on A. Põllasepp'a majas teisel korral, kunstiseltsi „Wabaduse" ruumide kõrwal.

Tellimise adr.: Въ ред. газ. „Wiljandi Teataja", гор. Феллинъ, Лифл. губ.

Austusega

„Wiljandi Teataja" toimetus ja talitus.

Wiljandi Wastastikune Kredit-Ühisus

Wiljandis, Lossi uul. Ed. Pohl'i majas, awatud igal äripäewal kella 12—3 p. l.

Ühisus annab laenusid

oma liikmetele obligatsionide, wäärtpaberite, prahikirjade jne. kindlustustel ja käemeeste wastutusel. Ühisuse liikmeteks wõiwad mõlemast soost ja igast seisusest isikud olla. Üks liige wõib kuni 10,000 (kümnetuhande) rublani laenu saada. Osamaks on 20 rublast kuni 1000 rublani. Laenusummast peab 10% osamaksuks olema (näituseks 500 rbl. laenu juures peab laenaja 50 rubla osamaksuks maksma; 600 rubla laenu juures 60 rubla jne.) Osamaks kannab dividenti. On dokumendid korras, siis wõib laenaja raha selsamal päewal saada, mil laenu soow awaldatud.

Obligatsionide ja wäärtpaberite kindlustusel antud laenude pealt wõetakse 6% aastas.

Ühisus wõtab raha hoiule

oma liikmete, wõõraste isikute, kui ka igasuguste asutuste, seltside, wallawalitsuste jne. käest ja maksab

1) kui 1 aasta peale hoiule antud, 5%.
2) „ ½ „ „ „ „ 4½%.
3) „ jookswa arwe peale antakse, 4%.

Hoiusummad hakkawad kohe protsenti kandma, sest protsendid arwatakse päewade kaupa. Tähtajaliste hoiusummade omanikudel ei ole mingit margi- ega kroonumaksu maksta. Raha wõib igal ajal ilma ülesütlemata kätte saada. Hoiusummade eest wastutab kõik Ühisuse warandus, laenude kindlustused ja iga liige kümnekordse osakasumaksuga. Näituseks oli 1. septembril 1910 Ühisuse hoiul 522,356 rbl. 04 kop., kuna liikmete wastutusesumma 653,350 rubla oli.

Ühisus toimetab

peale selle odawa tasu eest

igasugu panga talitusi:

wõtab wekslid, prahikirjasid ja muid dokumentisid sissenõudmiseks; ostab ja müüb liikmete ülesandel wäärtpaberid ja kupongisid; kinnitab wõidulaenu piletid kustutamise wastu; saadab raha Wenemaa linnadesse jne.

Lähemat seletust Ühisuse tegewuse, laenude wäljaandmise, raha hoiulewõtmise ja muude talituste kohta antakse suusõnal Ühisuses igal äripäewal kella 12—3 p. l.

Juhatus.

1. oktobrist

pood

ühes **3 toalise korteriga** wälja üüriba. Wiljandis, Kauba uulits № 5.

Lähemat teadust saab majaperemehe käest.

Wenemaale tarwitatakse suure wiinawabriku peale

wiinapõletaja õpilast.

Lähemaid teateid kirjalikult ehk suusõnal Wiljandis Kantremaal J. Ruut, ehk чер. ст. Сердобскъ, Сарат. губ. Надеждинская контора, винокуру Э. Я. Руутъ.

Tähtis

rätseppadele

ja

kaupmeestele

40%

odawamalt kui harilikult

wabriku restid

1½ kuni 4 arsch. pikad, wäga sündsad meesterahwaste savikste ja ülikondade tarwis suures wäljawalikus 15 lõiget (kupongi) 36 arsch. = 48 küünart, käikse wooder 20 arsch. = 26⅔ küünart kõik kokku ühes saatmise kuluga **58 rbl. 20 k.** eest saadab käsirahaga järelmaksu all **kalewiladu**

„Waldenhof"

Tartus, Aleksandri uul. Nr. 6.

Proowisid restide otsast ei saadeta mitte koju nägemiseks, ladus waatamas käimine on aga kasulik.

Proowisid restide otsast ei saadeta mitte koju nägemiseks, laagris waatamas käimine on aga kasulik.

Kõigesuurem wäljawalik

näitemängudest

on Wiljandis H. Leoke'sel. Nimekirjad hinnata. Adr.: Феллинъ, **H. Leoke'se raamatukauplus.**

Ratse wõidusõidu ajal,

10., 11. ja 12. sept. s. a., millal ma

einelaua

wõidusõidu platsi juures oma kätte wõtan, jään pealtwaatajate poolt lahket osawõtmist ootama.

Aupaklikult **W. Punge.**

Kõiksuguseid

kooliraamatuid

ja

kirjutusasju

saab heaste H. Leoke'se raamatukauplusest Wiljandist.

A. Tõllasepp'a

kauplus, trükikoda ja põllutöö-masinateladu.

Wiljandis, Tartu u. oma m. Wiljandis, Tartu u. oma m.

on

igale kõige kasulikum ostukoht.

Annan kõigile seeläbi aupaklikult teada, et ma oma raamatukauplust kaupade kui ka ruumide poolest märksa suurendanud olen ja soowitan nüüd kõige suuremas wäljawalikus

Igasugu raamatuid koolidele, raamatukogudele, kaupm. ja üksikult ostjatele.

Uued raamatud on kohe peale ilmumist saada.

TRÜKIKODA

töötab **elektri jõul,** sellepärast on wõimalik kõiki tellimisi

ruttu ja korralikult täita.

Igasugu

raamatuköitmise tööd

tehtakse masinate abil korralikult ja hästi.

Suur wäljawalik

ilupostkaartisid

Soome **kirjutus-** ja **postpaberit,** marmori-, siidi- ja krepp-paberit. Kuwärisid, heftisid, kladesid, **konto-raamatuid,** chekija taskuraamatuid, albumisid, mapesid, **kirjutuslaua-ehteid,** rahakottisid, taskunuge, piltisid, pildiraamisid, pildiraami-liistusid, **reisikorwisid,** kanderihmasid, koolilaste ranitsaid, jne., jne., jne.

Tintisi, sulgi, tahwleid, grifleid, pliiatsisi jne. jne.

Mitmes paksuses **puu-** ja **nahapappi,** kalingori, **musta wahariiet** ja **raamatu peranahka.**

Igasugu lastemänguasju ja pildiraamatuid.

Metallist hauapärgasid ja mitmes laiuses leinapaelasid ühes trükkimisega.

Kõige paremate wäljamaa wabrikute **muusikariistasid,** nagu: Wiiulid, gitarred, mandolined, balalaikad, harmonikud, suupillid, wiiulipoognad, kastid ja igasugu pillide keelesid. Kandlipulgad ja bassid on alati saadawal. Ka on häid **grammofonisid,** nende nootisid ja stiftisid suures **wäljawalikus** saada.

Põllumeestele ja rehepeksu-ühisustele

soowitan heade maksutingimistega kõige kuulsama Inglisemaa **Ruston & Proctor** wabriku isesõitjaid **aurukatlaid** ja **rehepeksu-masinaid.** Kõige paremaid Saksamaa **Weipert & Söhne** wabriku 2, 3 ja 4 hobusega ümberaetawaid, kerge käiguga, kuuli laagrite peal liikuwaid

Rehepeksu masinaid ja göpleid,

mis oma õieti puhta ja korraliku töötamise tõttu wäga laialt tuntud on.

Wäga häid **tuulamise masinaid, häkslimasinaid, heinamaa äkkesid, künniatru,** Rootsimaa **koorelahutajaid „Baltic", „Westa", „Alexandra", „Fenix"** ja masinaeli odawalt. Ka on head Soome wabriku **wõipaberit** jne. saada.

Linade wastuwõtmine ketramiseks Wändra-Wihtra, J. Reimann'i, uuelt sisseseatud linaketruse wabrikule. Wabrik töötab kõige paremate masinatega.

Teenimine korralik! *Hinnad wõimalikult odawad!* *Jällemüüjatele protsendid!*

Kõige austusega **A. Tõllasepp.**

J. J. Rothbergi

saapa-kauplus ja töötuba

Tartu uul. Bärsoni majas wastu H. Sassi rauak.

soowitab oma saabaste tagawarast **meeste-, naeste-** ja **ratsalsaapaid.** Saapad kui ka saapapealsed saawad oma töötoas täieliku järelwalwuse all walmistatud. Wõistlen ainult **töö headusega.** Kui minu juures walmistatud saapad õmblusest lahti lähewad, siis parandan need ilma hinnata ära.

Tellimisi uute saabaste peale wõtan igal ajal wastu ja walmistan neid tellijate soowi järele.

90%

inimesi omandawad juba lapsest pärast rikutud jalad, sest et wanemad senini wäga wähe tähelepanemist laste jalanõude peale on pannud.

Uudis!

Oma süstemi järele tehtud masinate abil walmistan nüüd laste **kingu,** mis iial jalga **ei riku** ja täiesti **wastupidawad on.**

Hinnad odawad!

Wanemad, hoidke oma laste terwist!

Wanemad, hoidke oma laste terwist!

Joh. Alwer'i

nahakauplus, Wiljandis.

Asutatud 1889. a.

soowitab rohkest tagawarast kõiksugu **nahakaupa,** nimelt: talla-, pinsoli- ja pastlanahka, parksepa sääri ja woorsuid, päälisnahast chromnahast ja Wilna wabrikutest, ülepea kõiksuguseid kingseppade ja sadulseppade tarwitusi, musta ja kollast platnahka, hobuseriistu, rihmu ja lookasid. Peale selle nais-kingissepadele kõikesorti wast stiftisid, wärwilisi pealisnahku ja kõiksugu tööriistasid.

Wilt- ja Wene-saabaste ladu.

Hinnad wõimalikult odawad. — Jällemüüjatele isesugused tingimised.

Kirjalikud tellimised täidetakse ruttu ja korralikult.

Austusega **Joh. Alwer.**

Ilmusiwad ja on raamatukauplustest saada:

J. Jung,

Muinasajateadus eestlaste maalt III.

Kohalised muinasaja kirjeldused Tallinnamaalt. Jaan Jung'i pildi ja eluloo kirjeldusega W. Reiman'i poolt. Eesti Kirjanduse Seltsi toimetused nr. 4. Hind 1 r. 25 k. Pealadud: Tartus „Postimehe" ja Tallinnas A. Buschi raamatuk.

Dr. J. Luiga, **Närwinõrkus.** Hind 40 kop.

J. Sitska, **Ühiselu wallast I.**

Sisu: I. Raha. II. Paberiraha. III. Rahapangad. IV. Sissetulekumaks. V. Teenistus. VI. Kaubawabadus. VII. Töö. VIII. Tööliste kinnitamine. Hind 80 kop.

August Busch'i kirjastusäri Tallinnas.